

Nan Inat Jesu Kristu An Iphodan Ta'u An Intudo' John

Nan Ma'alih Hapit

1 ¹Hidin hopapna ya nan ma'alih Hapit ya wada mo tuwali. Ya hiya ya wada i Apu Dios te Dios tuwali. ²Te hiya ya nawawwada tuwali an na'ohhada i Apu Dios. ³Ta gapu i hiya an ma'alih Hapit ya nalmun namin di wada an ma'id ha ohah nalmu an bokon hiyay nunlumu. ⁴Ta hiyay alpuwan di pi'taguwan ya hiyay mamatal hi nomnom di tatagu ta wan innilaonda nan a'at di pi'taguwan i Apu Dios. ⁵Ta hiya nan hiyay ma'ali boh Patal an mamatal hinadan paddungnay nahilngan an punnomnom di tatagu. Ya adi pa"abak nan munhihillong i diye an ma'alih Patal.

⁶Ya wada han hi John an hinnag Apu Dios ⁷ta itudtudunay a'at diyen ma'alih Patal ta way aton nadan tatagun kumulug i Apu Dios. ⁸Ya hidiyen ma'alih Patal ya bokon hi John mu hiya nimpey mangipa'innilah a'at diyen nahamad an Patal ⁹an hiya ya ammunay mabalin an mamatal nimpe hi nomnom di tagu. ¹⁰Mu ta'on on athidi an hiyay nunlumuh an namin an ta'on on tun luta mu hidin immalih tun luta ya agge immatunan nadan tatagu. ¹¹Te immali ot mi'hitu hinadan tatagu mu dakol i diday agge nangabulut i hiya. ¹²Mu hanadan mangabulut i hiya ta kumulugdan hiya ya diday pumbalinonah imbabalen Apu Dios. ¹³Ya hay pumbalinandah imbabalen Apu Dios ya adi umat hi nangiyayyaman nan ammodda i dida mu gapuh abalanan Apu Dios.

¹⁴Ot hidiyen ma'alih Hapit ya numbalin hi tagu ta ni'iboble ni' i dita'u. Ya da'min nanigo i hiya ya innilamin nunhiglay homo'na ya amaphodna te hiya tuwali nan na'abbaktun binuktung an Imbabalen Apu Dios an mangipa'innilah a'at Apu Dios. ¹⁵Ta hiyah naey impa'innilan John hidin nangitkukanan alyonay, Hiyah tuwe din inali' i da'yu an umalin na'abbaktu mu ha'on, te ta'on on hidin ma'ida' ya wada mo tuwali.

¹⁶Ya gapuh nan ongal an homo'na ya dakol di atonah iphoda ta'u.
¹⁷Te ta'on on wada tuwali nan uldin an indat Apu Dios i Moses ya gahin di umalih Jesu Kristu ta hiyay mangipa'innilah nan nahamad an homo' ya nan immannung an ma'unud. ¹⁸Te ma'id ha ohah taguh nanigo i Apu Dios an ammuna nan binuktung an Imbabalena an wadawada tuwali i Apu Dios. Ta hiyay mangipa'innilan dita'u nimpeh nan a'at Amana.

Hay Imbagan John An Mumbonyag Hi Niyatana

(Matthew 3:3; Mark 1:3,7-8; Luke 3:4,16)

¹⁹I han hin'algo ya hanadan mangipangpanguluh nadan tataguh ad Jerusalem ya hinnagda nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay ta eda mahmahan hi'on nganney sa'ad John. ²⁰Ya impa'innilan John i didan alyonay, Bokon ha'on nan Kristu.

²¹Ya alyonday, Ot nganne'a mo? On he'ah Elijah an namahuwan?

Ya alyonay, Bokon.

Ya inalida boy, Ot on he'a mo nan Propeta an inalin Apu Dios hi umali?

Ya alyona bo di, Bokon.

²²Ya alyonda boy, Ot nganne moy sa'admu? Ibagam ta hanan mapto' hi ibagamih nadan nannag i da'mi.

²³Ot alyon mon John i diday, Ha'on nan inalin din propetan hi Isaiah hi,

Wada han ahi e mangitku'itkuk an muntudtudu hinadan tatagu an umanneh nan awadana an agge naboblayan an alyonay,

Idadaan ta'u ha ma'andong hi awon nan Ap'apu ta'u ta midadaan hi umaliyana.

²⁴Ya wadada boy udum an Paliseu an nahnag ot alyonday, ²⁵Ot at'ehnan bokon he'a nan Kristu ya bokon bo he'ah Elijah onu nan Propeta an hadhaddonmi ya nganun'a mumbonyag?

²⁶Ya inalin John di, O, manu te bonyaga' di tatagu mu liting ya ammunay pamonyag'un dida. Mu wahna nan aggeyu in'innila an ni'yamung i dita'uh ad uwani ²⁷an hiya nan inali' hi umali an na'abbaktu mu ha'on te ta'on on ha e' pangubadan hi tayun di hapatutna ya na'adda'ula' an mangat.

²⁸Hay na'atan dadiye ya hi ad Betani an dommang nan wangwang an nungngadan hi Jordan te hidiy uggan pumbonyagan John.

Hi Jesus Nan Umat Hinan Kalneron Mi'nong I Apu Dios

²⁹Hidin nabigat ya immeh Jesus hi awadan John. Ta hidin tinigon John ya inalinay, Hiyah tuwe nan kalneron mi'nong i Apu Dios te hiyay mangiyateh bahul di tataguh tun luta. ³⁰Ot hiyah tuwe din inali' i da'yu an umali an na'abbaktu mu ha'on te ta'on on hidin ma'ida' ya wada mo tuwali. ³¹Mu hidin

hopapna ya ta'on on ha'on ya agge' ni' immatunan an ta'on on hiyay gapunah e' numbonyagan hinadan i'iba ta'un tinanud Israel ta wan ma'innilaanda an hiya nan hahaddonda. ³²Ya inalin bon John di, Umman ta'on on ha'on ya hidin nungkohopan nan Espiritun Apu Dios an ay pallumay tigona an nalpuh ad abunyan ot ahi' ma'innilaan an hiya nan Kristu ³³te hi Apu Dios an nannag i ha'on ta bonyaga' nadan tataguh liting ya alyonay, Nan tagun tigom an pungkohopan nan Espiritu' an ay pallumay tigona ya hiyah diye nan mumbonyag hinadan tatagu hi Espiritu'. ³⁴Ta hidiyen inalin Apu Dios ya tinigo' di nipa'annungana ta hiya nan tistiguwa' an hiya ya Imbabalen Apu Dios.

Hanadan Namangulun Intudtuduwan Jesus

³⁵Hidin nabigat ya wada da John ya nan duwah nadan itudtuduwana ³⁶ya tinigon John hi Jesus an mala"uh ot alyonay, Hiyah diye nan kalneron mi'nong i Apu Dios.

³⁷Ta on dingngol dadiyen duwa nan inalin John ot taynandah John ot miyunuddan Jesus. ³⁸Ta on nunligguh hi Jesus ya wadada ot alyonay, Daanay umayanyu?

Ya alyondaot di, Apu Jesus, daanay niha"adam?

³⁹Ya inalinay, Mi'yali ayu ta tignonu.

Ot mi'yeda mon hiyah nan niha"adana ot umohnongdahdi i diyen himbatangan ta ingganaot mahdom. ⁴⁰Hay ngadan nan ohan didan nangngol hinan imbagan John ot mitnud i Jesus ya hi Andrew an hi ibban Simon Peter.

⁴¹Ta onda nakak ya imme ni' hi Andrew ot ena tigon hi ibbanan hi Simon. Ta ona inakhupan ot alyonan hiyay, Tinigomi man nan Kristu.

⁴²Ot uyugonah Simon ot umedah awadan Jesus. Ta hidin tinigon Jesus hi Simon ot alyonay, Innila' an he"ah Simon an imbabalen John mu ad uwani ya ngadanan da'ah Peter. Hay ibalinalan naen ngadan ya batu.

Hay Nitnudan Da Philip I Nataniel I Jesus

⁴³I diye bon nabigat ya ninomnom Jesus an umeh ad Galilee. Ot umeh awadan Philip ot alyonan hiyay, Ma'a ta mi'mi'yali'an ha'on.

⁴⁴Hi Philip ya i Betsayda an umat i Andrew ya hi Peter. ⁴⁵Ta e tinigon Philip hi Nataniel ot alyonan hiyay, Umman tinigomi nan tagun hahaddon ta'u an nipa'annungan nan impitudo' Apu Dios i Moses hinan Nitudo' an Tugun ya nadan udum an intudo' nadan propeta. Hay ngadana ya hi Jesus an i Nasaret an imbabalen Joseph.

⁴⁶Mu hi Nataniel ya alyonay, Undan mahan waha maphod hi taguh malpuh ad Nasaret?

Mu alyon Philip di, Mi'yali'a'et tigom.

⁴⁷Ot umedan duwa. Ya hidin tinigon Jesus hi Nataniel an mangedah awadana ya alyonay, Hituwey nahamad an tinanud Israel te nipto' ya maphod di pangatna.

⁴⁸Ya alyon Nataniel di, Tanganunmu innilay a'at'u?

Ya alyon Jesus i hiyay, Hidin agge da'a ni' inawit i Philip ya tinigo da'an munhidhiddum hi pu'un nan bungbunga'an an fig.

⁴⁹Ya alyon Nataniel di, Apu Jesus, immannung an he'a nan Imbabalen Apu Dios an Patulmin tinanud Israel.

⁵⁰Ya inalin Jesus di, Undan gapu ta inali' hi tinigo da'ah nan way pu'un di fig ya mamati'a. Bokon ammunah nae te umman wadaday udum hi nakaskasda'aw hi ahim tigon. ⁵¹Te ibaga' i da'yu an ahiyu tigon di iluwatan di ad lagud ya wadaday a'anghel an mumbinangngadan an umalih awada' an Nitulang Hitun Tatagu.^a

Nan Kasal Hi Ad Kana

2 ¹Hidin nala"uh han duway algo ya wada han kasal hi ad Kana hidih ad Galilee ta immehdih inan Jesus. ²Ya immeda damdamahdi da Jesus hinadan itudtuduwana te ta'on on dida ya na'ayaganda. ³Indani ya napuh nan bayah. Ta immeh inan Jesus i imbabalenan hi Jesus ot alyonay, Napuhanda man hi bayah.

⁴Ya alyon Jesus di, Ina, tanganunmu ibagan ha'on yaden agge ni' nadatngan di pangipa'innilaa' hi a'at'uh tudan tatagu.

⁵Mu imme damdamah inana hinadan baal ot alyonan diday, Hanat unudonyuy ibagan nan imbabale' hi atonyu.

⁶Hay pangat nadan Judyu ya mahapul an mun'ihuda ya ahida mangan ta hiya nan waday nidadaan an onom an o'ongal an dunug an iha'adan di liting. Ya hay kalgaon di ohan dunug ya umeh limay gimbal. ⁷Ta immeh Jesus hi awadan dadiyen baal ot ibaganan dida ta punuwonda dadiyen dunug hi liting. Ta hidin nun'a'apnuda ⁸ot alyonan diday, Taugonyu mohpe doha ya inyeyu ni' hinan mangipangpanguluh nadan ma'ma'at ituwen kasal.

Ot unudonda. ⁹Mu hidiyen mangipangpanguluh nadan ma'ma'at hinan kasal ya aggena innilay na'at te ammuna nadan baal hi nanginnila. Ta hiya nan hidin tinamtamana nan liting an numbalin hi bayah ya inayagana nan lala'in mungkasal ¹⁰ot alyonan hiyay, Hay innila' ya pamanguluwon an ipa'inum nan maphod an bayah ta ingganah mapuh ya ahi mohpe nan hubul. Mu da'yu ya in'udiyu tun maphod an bayah.

¹¹Ta hidiyen inat Jesus hi ad Kana hidih ad Galilee di hopapnah nangipatigan Jesus hi anabaktuna. Ta gapu i diye ya namamay pangulug nadan itudtuduwan Jesus i hiya. ¹²Hidin nagibbuh nan kasal ot ume da Jesus hi ad Kapernaum an didah nadan itudtuduwana ya nadan i'ibana ya hi inana. Ta nadnadney niha"adandahdi.

^a 1:51 Hidin Hopapna 28:12

Hay Immayan Jesus Hinan Templo

(*Matthew 21:12-13; Mark 11:15-17; Luke 19:45-46*)

¹³Hidin tuwen madatngan nan ngilin nan punnomnommandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt ot ume da Jesus hi ad Jerusalem. ¹⁴Ot umeh Jesus hinan Templo ya tinigonan dayyadahdiy munggattang hinadan mabalin an mi'nong i Apu Dios an baka ya kalnero ya palluma. Ya deedabohdiy dakol an inumbun hinan way lamehaan an munhukkat hi pihhun di i Roma hinan pihhun di Judyu. ¹⁵Ta pamaag mo ot alan Jesus han tali ot pundugyuna nadan baka ya kalnero. Ya ta'on on nadan lamehaan an niha'mawan nadan pihhuda on nun'itikalbuna. ¹⁶Ya nun'ipalah'una nadan munggattang hi palluma an alyonay, Umaan ayuhtu ta adiyu pumbalinon hi punggattangan tun balen Ama. ¹⁷Ta hiya nan nipanomnom hinadan itudtuduwana nan nitudo' an alyonay, Pohdo' an maphod di iyatan tun balem ta hiya nan nunhiglan mahkit hi punnomnoma' hi'on kumpulnay iyatana.

¹⁸Mu nadan udum an Judyu ya immedah awadan Jesus ot alyonday, On nganne ha milagroh atom ta pamatianmi an waday kalebbengam an mangat hi athitu ituwen Templo?

¹⁹Ya inalin Jesus i diday, Pa"ihonyu tun Templo ta mala"uh ha tuluy algo ya iniphod'u.

²⁰Ya inalin bon nadan Judyu di, Anakkaya udot. Undan aggem innilan hituwen Templo ya napat ta onom (46) di tawon di nangiphodanda ot ahi magibuh. Ya he"a'e udot nayya ya tuluy algo.

²¹Manu'eh inalidah diye ya aggeda na'awatan an hay inalinah Templo ya hay adolna. ²²Ta hidin namahuwan hi Jesus ot ahi nomnomon nadan itudtuduwana din imbagana. Ta hidiyey namatiyanda an immannung din impitudo' Apu Dios ya nan imbagan Jesus an ena amahuwan.

²³Hidin awadan Jesus hi ad Jerusalem i diyen ngilin ya dakol di milagroh inatna ta hiya nan dakolday tatagun kimmulug i hiya. ²⁴Mu ta'on on athidi ya adi damdama madinol hi Jesus an nahamad di pangulugda ²⁵te innilanay a'at di tatagun an ta'on on adida ibagay wah nomnomda ya innilana.

Hay Immayan Nikodemus I Jesus

3 ¹Wada han Paliseu an hi Nikodemus an ohah nadan ap'apun di Judyu ²an immeh awadan Jesus i han nahdom ot alyonay, Apu Jesus, innilamin hi Apu Dios di nannag i he"an muntududu te ma'innilah nadan milagron ato'atom. Ya ma"i'd ha tinigomih taguh athinay abalinana te gahin on bumoddang hi Apu Dios i hiya.

³Ya inalin Jesus i hiyay, Ta'on hi athinay inalim mu ibaga' an adi mabalin hi middum nan taguh nan pun'ap'apuwan Apu Dios te gahin di abulutona ta mipidwan mi'imbabale.

⁴Ya alyon Nikodemus di, Undan mabalin bo ta ibangngad hi putun nan hi ina ta ahita bo miyayyam ya tee mon makilogta?

⁵Ya alyon Jesus di, Immannung an ta'on on nganneh diyen tagu ya adi mabalin an middum hinan pun'ap'apuwana Apu Dios te gahin di mi'imbabaleh liting ya hinan Espiritun Apu Dios. ⁶Te hanan adol an iyayyam di tagu ya hanan a'at di taguy wadan hiya. Mu nan tagun mipidwan mi'imbabale ya mawada i hiya nan Espiritun Apu Dios ta na mon pangiyen'Apu Dios di pangiyen'ena. ⁷Ta hiya nan adi ayu masda'aw hinan pangalya' hi mahapul an mipidwan mi'imbabaley tagu. ⁸Ot ta'on on adiyu ma'awatan an namin nan a'at di pangiyayyaman nan Espirituh tagu ya ma'innilaanyu an gapuh nan puntamuwanah nan nitaguwanyu. Te umat hinan dibdib an agge ta'u innila nan atonan dumibdib te adi matigo mu milmu ya madngol di bungugna.

⁹Ya inalin Nikodemus di, Undan nin mabalin ta ma'at ha athina?

¹⁰Ta hiya nan alyon bon Jesus di, Tanganu on he'ay ohan nundongol an muntudtuduh uldin ta'un Judyu ya adim ma'awatan nan imbaga'?

¹¹Mu ibaga' i he'a an da'mi ya onmi ibagbaga nan innilami ya nan tinigomi mu ningamut an adi da'mi patiyon. ¹²Ya at'ehnan ta'on on'u ipaddung hinadan ma'ma'at hitun luta nadan ibagabaga' on adiyu damdama patiyon ot namama mo ahan hi'on nan a'at di ad abunyan di uhuho'. ¹³Te ma'id ha ohah taguh immeh ad abunyan ot ahi umalih tun luta te ha'on ya abuh an Nitulang Hitun Tatagu.

¹⁴Ya alyon bon Jesus di, Hidin nadneh awadan da Moses hinan agge naboblayan ya inalana han gombang ot iphodna i han ay ulog ot ipa'ona i han kayiw ot ipata'dogna ta hiyay tangadon nadan kinalat di ulog ta adida mate. Ot athinay ma'at i ha'on an Nitulang Hitun Tatagu an mipata'a' hinan krus ya impata'dogda hidiyen nipata'a' ¹⁵ta an namin nadan kumulug i ha'on ya diday mi'tagu i Apu Dios hi munnananong.

¹⁶Te hi Apu Dios ya nunhiglay pamhodnah nadan tatagu ta hiya nan impa'alina nan binuktung an Imbabalena ta an namin nadan mamati i hiya ya adida mihiwwe i Apu Dios te mi'tagudan hiyah munnananong. ¹⁷Te hi Apu Dios ya aggena hinnag nan Imbabalena ta dusaona nadan tatagu mu hinnagna ta hiyay mangiyateh bahulda ta wan mabalin an mi'tagudan hiya. ¹⁸Ta nan kumulug i hiya ya adi madusa. Mu nada'en adi kumulug i hiya ya nibaga mo tuwalin mihi'anda i Apu Dios an gapuh aggeda nangunudan hinan binuktung an Imbabalena.

¹⁹Hiya ya immalih tun luta ta wan patalanay punnomnom di tatagu mu ningamut an nadan adi maphod di pohpohdondan aton te adida pohdon an mapatalan di punnomnomda ta hidiyey gumalat hi adusaandah pidwana. ²⁰Ahiwawanda nan ma'alih Patal te adida pohdon an kumulug i hiya yaden hiya nan waday abalinanan mamatal hinan paddungnay nahilngan an punnomnomda te adida pinhod an mipa'innila nadan adi maphod an

ato'atonda. ²¹Mu nadan naminhod an mangat hi nipto' ya diday mapatalan di punnomnomda ta wan ma'innila an hi Apu Dios di unudonda.

²²Hidin immey atnay algo ot ume bo da Jesus hinadan itudtuduwanah nan ohan bobleh ad Judea. Ot umohnongdahdih atnay algo. Ya wadaday binonyagandahdi.

²³Ya hi John e ya wahdih ad Enon an nihaggon hi ad Salim an awadan di dakol an liting an mumbonyag hinadan tatagun immeh awadana. ²⁴Te agge ni' nibalud hi John i diye. ²⁵Ya hanada'en udum an itudtuduwan John ya ni'hungngilda i han oha bon Judyu an gapuh nan pangatdan Judyu an mahapul an mun'ulahda ta ahida mibilang hi malinis.

²⁶Ta hiya nan imme datuwen itudtuduwan John hi awadana ot alyonday, Apu John, tanganu on nan nun'ibbam hidin awadan ta'uh nan wangwang an nungngadan hi Jordan an impa'innilam di a'atna ya mumbonyag damdama ta hiya nan dakolday umanneh awadana?

²⁷Ya alyon John di, Adi ayu minomnoman i nae te undan namaag ya atonay athidi hi'on bokon hi Apu Dios di ud nomnom? ²⁸Ya imbaga' tuwali an bokon ha'on nan Kristu te ha'on nan impamangulun Apu Dios an umali ya ahi hiya. ²⁹Te ha'on ya umata' hinan gayyum nan lala'in mungkasal an un'unudonay ibagan nan gayyumna. Ya mun'am'amlong hi umayan nan babai i diyen ahawana. Ot athinay niyata' i Jesus ta hiya nan mun'am'amlonga' hi umayan nadan tatagun hiya. ³⁰Te mahapul an hiyay mipabakbaktu an bokon ha'on.

Hanan Nalpuh Ad Abunyan Ya Na'abbaktu

³¹Hi Jesus an nalpuh ad abunyan ya hiyay na'abbaktuh an naminamin mu nan tagun nalpuh tun luta ya hanan ma'ma'at hitun luta han mabalin hi uhuhona. Mu nan nalpuh ad abunyan ya na'abbaktu nimpe an ma'id han umat i hiya. ³²Ya atbohadin hay ibagana ya nan tinigona ya dingngolnah ad abunyan. Mu ta'on on athidi ya ningamut an dakolday adi mangabulut hinadan itudtuduna. ³³Mu nan tagun mangabulut hinan itudtuduna ya hiyay mangiyuhuh an immannung nan hapit Apu Dios. ³⁴Te hi Jesus an hinnag Apu Dios ya nan hapit Apu Dios di ipa'innilana. Te nan Espiritun Apu Dios di nangdat hi abalinana ta ma'id ha pungkulangana. ³⁵Te hi Amanan hi Apu Dios ya nunhiglay naminhodna i diyen Imbabalena. Ya hiyay nangiyukodanah mumpapto' hi an naminamin. ³⁶Ot hanadan kumulug hinan Imbabalen Apu Dios ya diday mi'tagun hiyah munnananong. Mu nadan adi kumulug i hiya ya mihiwwedan Apu Dios ta holholtaponda nan pundusan Apu Dios i didah inggana.

Hi Jesus Ya Nan Babain I Samaria

4 ¹Innilan Jesus an dingngol nadan Paliseu an dakolday e mumpabonyag i hiya mu hi John. ²Mu hay immannung ya bokon

hi Jesus di numbonyag hinadan tatagu te nadan itudtuduwana. ³Ot makakda moh ad Judea ot ibangngaddah ad Galilee ⁴an hay nangi'wanda ya hi ad Samaria. ⁵Ta lo'tat ya dimmatongdah ad Saykar hi ad Samaria an nihaggon hinan lutan din hi Jacob an impaboltana i din imbabalena an hi Joseph. ⁶Ya hidiy awadan nan bubun an humaguban an hidiye din impaka"ut Jacob. Ot e umbun hi Jesus hidi te nableh nan dinallanda yaden tongan di algo. ⁷Hidin um'umbun hi Jesus ya imme han babai an i Samaria an e humagub. Ya alyon Jesus i hiyay, Idattana' bahan hi inumo'.

⁸I diye ya ma"iddahdi nadan itudtuduwana te immedah nan boble an eda gumatang hi makan. ⁹Ya alyon diyen babai di, Tanganun'a Judyu ya mumbaga'an ha'on an i Samaria hi inumom?

Manu'eh inatnahdi ya adi mabalin hi mi'hayyup nadan Judyu hinadan i Samaria. ¹⁰Ya alyon Jesus i hiyay, O mu onha innilam nan niyata' ya nan maphod an idat Apu Dios i he"a ot wan ha'on di pumbagam hi liting ta wan idat'un he"a nan liting an mangdat hi munnananong an pi'taguwan.

¹¹Ya inalin diyen babai di, Nganne udot di atom yaden aay an adallom tun bubun ya ma'id bo udot ha pamau'mu? Ot daanay em pangalan hinan alyom hi liting an mangdat hi munnananong an pi'taguwan? ¹²Undan nabakbaktu'a mu hi Jacob an hi apu ta'uh din nadne an nangipaka"ut ituwen bubun ot humaguhagubanda? Ya ta'on on handidan i'imbabalena ya handidan halunda ya hituwey imminu'inumanda.

¹³Ya alyon Jesus di, O mu nan tagun uminum ituwen liting ya ma'uwoh damdama. ¹⁴Mu nan tagun uminum hinan liting an idat'u ya adi ma'ma"uwoh hi inggana te mawadan hiya nan obob an adi matmatdu' ta hiya nan mabalin an mi'tagu i Apu Dios hi munnananong.

¹⁵Ot alyon mon nan babai di, Apu Jesus ot idattana' bahan i naen alyom an liting ta inumo' ta wan adiya' ma'ma"uwoh. Ta wan adiya' umannalihtun humagub.

¹⁶Ya alyon Jesus di, O mu ume'a ni' ta em ayagan hi ahawam ya immali ayuhtu.

¹⁷Ya alyon diyen babai di, Ma'id man ha ahawa'.

Ya alyon Jesus i hiyay, Nipto' hinaen inalim an ma'id ha ahawam ¹⁸te hay immannung ya limadan namin di inahawam mu nan ni'yingham hi ad uwani ya bokonmu ahawa.

¹⁹Ya alyon diyen babai di, Apu Jesus, innila' nee an propeta'a. ²⁰Handidan a'ammodmi ya ituwen billid di nundayadayawanda i Apu Dios mu da'yun Judyu ya alyonyuy mahapul an hi ad Jerusalem di e pundayawan.

²¹Ya inalin Jesus di, Hanat patiyom an iba tun ibaga' an adi madne ya bokon ituwen billid ya bokon hi ad Jerusalem di pundayawan i Apu Dios. ²²Da'yu'en i Samaria ya aggeyu innilay a'at nan dayadayawonyu an adi umat i da'min Judyu an innilami te nan managuh tagu ya malpu

i da'min Judyu. ²³Te ta'on on hi ad uwani ya wadaday nanginnilah nan pohdon Apu Dios ta hiya nan nahamad di pundayawdan hiya te miyunnudan di punnomnomda hinan pundayawda te athidiy pohdon Apu Dios. ²⁴Ya innayun Jesus an alyon di, Hi Apu Dios ya Espiritu an adi matigo ta hiya nan atbohdi an hay nahamad hi pundayaw i hiya ya bokon nan pundayaw an mipatigo ya ammuna te na ahan an adi matigon punnomnom an miyunnudan hinan tugun Apu Dios.

²⁵Ya alyon bon diyen babai di, Hay innila' ya udum hi algo ya waday ahi umali an pinto' Apu Dios an ma'alih Kristu. Ta hiyay mangipa'innilah nan athinan agge ta'u innilah ad uwani.

²⁶Ya alyon Jesus di, Ot ten ha'on teen mi'hapihhapit i he'a nan alyom hi umali.

²⁷Ta hidin munhaphappitan da Jesus i diyen babai ya nabangngad nadan itudtuduwana ya masda'awdah naniganda an mi'haphappitan hi Jesus i diyen babai. Mu ma'id ha nangibaga i Jesus hi'on tanganun e mi'haphappitan i diyen babai. Ya atbohdi aggeda imbagah nan babaih on nganney pohdonan ibaga i Jesus. ²⁸Ya hidiyen babai ya namaaggot taynana nan buwod an ihagubna ot ma'anneh nan boble ot ena pun'ibagah nadan tataguhdi an alyonay, ²⁹Ma'ayu'e ta eyu tigon han tagun nanginnilah an namin an ina'inat'u te imbaganan ha'on. Umman nin hiya nan Kristu.

³⁰Ta nadan tatagu ya immedah awadan da Jesus. ³¹Mu hidin aggeda ni' dimmatong ya inalin nadan itudtuduwanan hiyay, Apu Jesus, agat mangan'a ni'.

³²Mu alyon Jesus di, Umman waday inan'u an aggeyu innila.

³³Ta nadan itudtuduwana ya munhimbabaggadan alyonday, Nganne nin di nangiyalih inana?

³⁴Ot alyon Jesus di, Ha ahan di bumhug i ha'on ya nan e' pangatan hinan pohdon nan nannag i ha'on ta way aton nan ipatamunan ha'on an magibbuh.

Hay Ni'aligan Di Ahigapas

³⁵Alyon Jesus di, Da'yu'e ya alyonyuy ingganah on umey opat di bulan ya ahi madatngan di ahigapas. Mu ibaga' i da'yu an hanadan tatagu ya nipaddungdah nadan natong an wit ta mabalin an e gapason te nundadaandan mangulug i ha'on. ³⁶Ya hanada'en e munggapas ya waday bo'laonda an hidiye nan e pangulugan nadan tataguh nadan ipa'innilada an hapit Apu Dios ta way atondan mi'tagu i hiyah munnananong. Ta hanadan e munggapas ya nadan e nuntanom ya mun'am'amlongdan namin. ³⁷Ta miyunnudan hinan imbagan handidan a'ammod ta'un alyonday, Wadaday e muntanom hi wit ya nat'on bo nadan e munggapas. ³⁸Mu hinnag da'yu ta da'yuy e munggapas hinan aggeyu intanom.

Te nat'on di e nuntanom ya da'yuy i'aligan nadan e munggapas hinan intanom di udum.

Hanadan Kimmulug An I Samaria

³⁹Dakolday i Samaria an nangulug i Jesus an gapuh nan imbagan diyen babai i dida an alyonay, Hiya ya innilanan namin nadan ina'inat'u te hiya ot ibaganan ha'on. ⁴⁰Ta hidin imme nadan i Samaria hi awadan Jesus ot ihapitanda ta umiyanda ni' hidi. Ot umiyanda mohdih duway algo. ⁴¹Ta dakolda boy kimmulug i Jesus an gapuh nan nuntududuwanan dida. ⁴²Ya pun'ibagadah nan babain alyonday, Nan imbagam an a'at Jesus di nalmuwan di pangulugmin hiya. Mu ad uwanin dingngolmi mo ahan nadan tudtuduna ya nihamhamad di pangulugmin hiya te innilamin hiyah tuwe nan immannung an umalin mangihwang i dita'un tataguh tun luta.

Nan Mundogoh An Imbabalen Han Ap'apu

⁴³Hidin nala"uh di duway algoh immiyanan da Jesus hidi ot umedah ad Galilee an numboblayana an ta'on on inalina tuwalin ⁴⁴an namin di propeta ya adi lispituwon nadan tataguh nan numboblayanda. ⁴⁵Mu hidin immedahdi ya mun'am'amlong nadan tataguh dimmatnganda an gapu ta dakol di tinigodah ina'inatnah ad Jerusalem hidin ngilin di punnomnommandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt.

⁴⁶Ya imme bo da Jesus hi ad Kana hi ad Galilee an hidi din awadan han kasal an numbalinon Jesus nan liting hi bayah. Ya wahdih ad Kapernaum han ap'apu an munhilbih nan patul an mundogoh nan imbabalena. ⁴⁷Ta hidin dingngolna an wahdi da Jesus an nalpudah ad Judea ot ume ot ibagana i hiya ta wan mi'yeh baleda ta ena ipaphod nan mun'at'ate an imbabalena. ⁴⁸Mu alyon Jesus di, Umman da'yue ya gahin on waha tigonyuh milagro ya ahi ayu kumulug.

⁴⁹Mu adi damdama mangmanghop hidiyen ap'apu an alyonay, O Apu Jesus, mu mi'yali'a bahan ta wan adi mate nan lala'in imbabale'.

⁵⁰Ot alyon mon Jesus i hiyay, Umanamut'a ot pumhod nan imbabalem. Ya pinatin diyen tagu nan inalin Jesus ot ume.

⁵¹Ya hidin wah nan awon ya dinamuna nadan tagalanan e manigon hiya ot ibagadan hiya an pinumhod nan imbabalena. ⁵²Ot mahmahana hi'on anuud di pinumhodana ya alyonday, Hi ad ugaban hidin ala'una. ⁵³Ya ninomnomnan hidiyey nangalyan Jesus i hiya hi, Pumhod nan imbabalem.

Ta nihipun i diyey kimmulugandan namin an hina'amma i Jesus.

⁵⁴Ta i diyen immayandah ad Galilee hi nalpuwandah ad Judea di nangatan Jesus i diyen mi'adwan milagrohdi.

Nan Mundogoh An Wadah Nan Da'ging Di Puhung

5 ¹Indani ya nadatngan bo nan ohan ngilinin nadan Judyu hi ad Jerusalem ot ume bo da Jesus hidi. ²Ya wahdih ad Jerusalem han

puhung an nangadanan hi Betesda hinan hapit di Judyu an nihaggon hinan way pangipa'wandah kalneron miyeh nan Templo. Ya wadaday lima an punhiduman an iniphoddahdih nan way da'ging diyen puhung. ³Ta hidiy umohnongan nadan dakol an tatagun waday liwahonda an umat hinadan napilok ya napilay ya naparalays. Ta umo'ohnong datuwehdi ta hahaddonday kumibiyayongan nan liting. ⁴Te hidiyen puhung ya wada han anghel Apu Dios an uggan e mangihal hinan liting hidi ta nan mamangulun dumokpah hinan kumibiyayongana ya hiyay ma'aan di dogohna.

⁵Ya wadahdi han lala'i an immeh tulumpulut waluy (38) tawon di nunligatana. ⁶Ta hidin tinigon Jesus an bumbummaktad hidi ya na'innilaanan nadney nunligatana ot alyonay, Ibba', on pohdom an pumhod?

⁷Ya alyonay, Pohdo' mu ma'id ha mangiyen ha'on hinan liting hi'on kimmibiyayong te hiyah mun'id'idi'ida' on waday namangulun dimmokpah.

⁸Ot alyon Jesus di, Agam ta tuma'dog'a ya inalam nan nalo'am ya immanamut'a.

⁹Ya na'ibagan pinumhod hidiyen tagu ot agamlahona mo nan nalo'ana ot ume. Ya hay na'atan diye ya Habadun tungo. ¹⁰Ta hidin tinigon nadan Judyuh diyen tagu ot pun'ihingaldan alyonday, Undan aggem innilan mipagol di pangdonam i naen abo'mu hinan athitun Habadun tungo?

¹¹Ya inalin diyen taguy, O te imbagan nan tagun nangipaphod i ha'on hi ala' tun abo'u ya immanamuta'.

¹²Ya alyonday, Nganneh diyen tagun nangibagah athidi? ¹³Mu aggena innilay ngadan diyen nangipaphod i hiya te on impaphod Jesus ot mi'ibagan umaan hidi ot e middum hinadan dakol an tatagu.

¹⁴Mu indani ya tinigon Jesus hidiyen taguhdih nan Templo ot alyonan hiyay, Maphod ta ad uwani ya pinumhod'a aya. Mu mahapul mon idinongmu nadan adi maphod an ato'atom te adim'e ya iyal'alanay punligatam. ¹⁵Ta on na'innilaanan hi Jesus hidiyen nangipaphod i hiya ot ma'anneh awadan nadan Judyu ot ipa'innilanan dida. ¹⁶Ta hidiyey nangihipunanan nadan Judyu an humihiwon Jesus an gapuh nangipaphodana i diyen tagu yaden Habadun tungo. ¹⁷Mu alyon Jesus di, Hi Ama ya ma'id ha dindinongnan mangipappapto' hi tatagu ta hiya nan iyunnud'un hiya. ¹⁸Ta namamay bohool nadan Judyu i hiya ta hiya nan pinhodan patayon. Te hay alyondah bahulna ya aggena inunud nan uldin an mipanggep hinan Habadun tungo ya hay nangalyanah hi Amanah Apu Dios te alyonday tanganuna ipaddung di adolna i Apu Dios.

¹⁹Mu ta'on on athidi ya alyon Jesus di, Ibag'a i da'yu an nan tamun Ama ya hiya damdamay tamu'. Te ha'on an Imbabalena ya adi namaaggon ukoda' on inat'u nan pohdo' te ammuna nan tigo' an

ato'atonah ato'. ²⁰Athinay ibaga' te innila' an pohpohdona' i Ama ta hiya nan an namin nadan tamuna ya impa'innilanan ha'on. Ya bokon ammuna danaen ipa'atna i ha'on te wadaday iyal'alanan nakaskasda'aw an ipa'atna i ha'on ²¹an umat hinan abalanan Ama an managuh nate. Ta atbohdi i ha'on an Imbabalena an abalina' an managuh nate. ²²Ya bokon hi Amay munhumalyah tatagu te ha'on an Imbabalena di nangiyukodana. ²³Te pinhodna an ipabaktuwa' hi tatagu an umat hi pangipabaktuwandan hiya. Mu nan tagun adi mangipabaktun ha'on ya hidiyey panginnilaan an ta'on on hi Ama an nannag i ha'on ya adina ipabaktu.

²⁴Ya alyon bon Jesus di, Ibaga' bon da'yu an nan tagun mangngol hinadan itudtudu' ya patiyona an hay nannag i ha'on ya hi Apu Dios ya hiyay mi'taguh munnananong te adi mo dusaon Apu Dios hi pidwana. ²⁵Te hay a'at di taguh ad uwani ya ayda nate te nihiwweda i Apu Dios an gapuh bahulda. Mu pohdo' an ibaga i da'yu an mihipun hi ad uwani ya mabalin an waday pi'taguwanda hi'onda unudon nadan dingngoldan tudtudu' an Imbabalena. ²⁶Te hi Ama ya abalananan pi'taguwon di tatagunah munnananong. Ya atbohdi ha'on te indatna damdamah diyen abalanan i ha'on an Imbabalena. ²⁷Ya gapu boh numbalina' hi tagu ta Nitulanga' Hitun Tatagu ya ha'on di nangiyukodan Ama hi munhumalyah atagutagu ta madusa nadan numbahul. ²⁸Ot adi ayu masda'aw te immannung an madatngan han algo an donglon nadan nun'a'ate di pangayaga' i dida ²⁹ta mamahuwanda. Ta nadan maphod di ina'inatdah din ataguda ya diday mamahuwan an mi'tagu i Apu Dios hi munnananong. Mu nadan adi maphod di ina'inatda ya mamahuwanda damdama mu madusada ta munholholtapdah inggana.

Hay Muntistiguh A'at Jesus

³⁰Alyon bon Jesus di, Umman adi namaaggon inat'u nan pohdo' te gahin on nan ibagan Amah ato' on ahi' aton. Ta hiya nan nipto' di ato' an munhumalya ya mangipanuh hi tatagu te iyunnud'uh nan pohdon nan nannag i ha'on. ³¹Onha ha'on ya abuh di mangibagah niyata' ot alinah adiya' patiyon. ³²Mu maphod ta hi Amay mangiyuhuh hinan niyata' te innila' an nipto' di ibagana. ³³Ya ta'on on nan imbagan John an mumbonyag hidin eyu nummahmahan i hiyah niyata' ya nipto' hidiyen imbagana. ³⁴Adi' mahapul di tagun muntistiguh niyata' mu manu'eh ipanomnom'u i da'yu din imbagan John an a'at'u ya ta alinah bumoddang hi eyu pangulugan i ha'on ta wan mi'tagu ayu. ³⁵Te hi John ya ay ni' dilag an mumbinang hidin nuntudtuduwanan da'yuh nan nahamad an ma'unud ta nun'am'amlong ayu i han na'omtang.

³⁶Mu ha ahan di nahamhamad mu nan intuddun John an mangipa'innila an ha'on ya hinnaga' i Ama ya nadan milagro an ato'ato' an dadiyey inyukod Ama i ha'on. ³⁷Ta'on on hi Ama an nannag i ha'on

ya impa'innilanay a'at'u mu ningamut an adiyu patiyon ya adiyu abuluton nadan impatigona. ³⁸Ta hiya nan ma'id ha niyatan nadan tuguna i da'yu te adiya' kulugon an hinnagna. ³⁹Manu te ada'adalonyu nadan hapitna an impitudo'na te alyonyuy hidiyey pi'taguwanyuh munnananong. Mu adi ayu pa'immatun an ha'on nan pinhodnan ibaga. ⁴⁰Ta hiya nan adi ayu mabalin an mi'taguh nan pi'taguwan an munnananong te adiya' kulugon.

⁴¹Ya alyon bon Jesus di, Bokon nan adiyu pangipabaktuwan i ha'on di gumapuh bumohola' te bokon hidiyey gamgama'. ⁴²Mu bumohola' te ningamut an ma'id ha pamhodyu i Apu Dios. ⁴³Te ta'on on hiyay nalpuwa' ya adiya' abuluton i da'yu. Onha nin ta hay udum di umali ot wa nin an kulugonyuy itudtududa. ⁴⁴Te hay gamgamanyu ya hay e pangipabaktuwan di ibbayun da'yu an bokon nan e pangibaktuwan Apu Dios i da'yu an hiya ya abuh di nahamad hi madayaw ta hiya nan naligat hi eyu pangulugan i ha'on. ⁴⁵Mu adiyu alyon on ha'on di mangibaga i Ama an nabahulan ayu. Te hay mangipa'innilan nabahulan ayu ya nan pundidinolanyun tugun Moses. Te alyonyuy inhamadyun inunud mu hay immannung ya agegeyu. ⁴⁶Ot onha immannung an nahamad di panguluganyuh nan tugun Moses ot wan kulugona' te ha'on hidiyey nipa'innilah nan intudo'na. ⁴⁷Mu hay immannung ya adiyu kulugon hidiyey tugun ot namaman adiyu kulugon tudan itudtudu'.

Hay Namanganan Jesus Hinadan Dakol An Tinatagu
(*Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; Luke 9:10-17*)

6 ¹Wada han immagwatan da Jesus hinadan itudtuduwanah nan lobong an nungngadan hi Galilee an hay ohah ngadana ya Tiberias. ²Ya dakkodakkol nadan tatagun mitmitnud i dida an gapuh nan tinannigodan milagro an ina'inatna an umat hi nangipaphodan Jesus hinadan mumpundogoh. ³Ot tumikkid da Jesus hinan nabillid ot hidiy umbunanda. ⁴Ya i diye ya tuwen madatngan nan punnomnomnomanmih nihwangan handidan a'ammomdih ateh ad Egypt. ⁵Indani ya tinigon Jesus an mun'iyunud nadan dakkodakkol an tinataguh awadanda. Ta inligguhnan Philip ot alyonay, Daana nin ha e ta'u gumattangan hi ipa'an ta'uh tudan tatagu?

⁶Mu hi Jesus ya innilana tuwaliy atonan mamangan i dida mu pinhodnan patnaon hi Philip ta hiya nan athidiy imbagana. ⁷Ya alyon Philip di, Ta'on nin mahan on amungon ha bino'lah nan waluy bulan ta igattang hi makan ya adi damdamah umpong an ta'on on hin'u'uppingda te tun dinakolda.

⁸Ya himmapit nan ohan itudtuduwanan hi Andrew an hi ibban Simon Peter ot alyonay, ⁹Wahtu han ungan numbalun hi limay tinapay ya han duwan ekan. Mu undan damdama umdah hi anon datuwe tayyan dakkodakkol an tatagu.

¹⁰Ya alyon Jesus di, Pabunonyu nadan tatagu.

Ot mumpanga'ubundah nan way naholo'an. Ya hay bilang nadan linala'i ya umedah limay libu (5,000) an aggeda ni'bilang nadan binabai ya nadan u'unga. Ta onda inumbun ¹¹ot alan Jesus nan liman tinapay ot mundasal ta munhana i Apu Dios ot upi'upingona ot eda pun'ipiyappong hinadan tatagu. Ot alana bo nan duwan ekan ot mundasal ot eda bo pun'ipiyappong ot mangandan namin. ¹²Ya hidin nabhugdan namin ot alyon Jesus hinadan itudtuduwanay, Amungonyun namin nadan nabati ta ma'id ha mitopal.

¹³Ot eda amungon an namin ya napnuy himpulut duway (12) bahket. ¹⁴Ya masda'aw nadan tatagu i diyen inat Jesus ta alyonday, Ma'id mahan ha bahhonan hiyah nae nan Propeta an hahaddon ta'un umali.

¹⁵Mu innilan Jesus an piliton nadan tatagu an hiyay mumbalin hi patul ta hiya nan tinaynana dida ot e mun'ohha i han nabillid.

Hay Dimmallanan Jesus Hinan Uhhun Di Liting

(Matthew 14:22-33; Mark 6:45-52)

¹⁶Hidin mun'ahdom ot ibangngad nadan itudtuduwan Jesus hinan da'ging di lobong ¹⁷ot munlugandah nan bangka ta ipluydah ad Kapernaum. Mu lo'tat ya himmilong on ma'id hi Jesus. ¹⁸Indani ya ibibbikahna han dibdib ta maludulludun nadan dalluyun. ¹⁹Ya hidin umeh limay kilumitluy immadawwiya ya nangitiganda han tagun mundaldallanan hinan uhun di liting an ipluynah nan nunlugananda ta nangintattakutda. ²⁰Mu himmapit ot alyonay, Adi ayu tumakut te ha'on. ²¹Ta ona inathidi ya immatunandan hi Jesus ta immamlongda mohpe ot pi'luganondah nan bangka. Ya ni'bagadan dimmatong hinan pingngit di lobong an umayanda.

Hay E Nanama'an Nadan Tatagu I Jesus

²²Hidin nawi'it ya nanongnan deedahdi nadan tataguh dommang nan lobong an hahaddondah Jesus. Te tinigodan agge ni'lugan hinadan itudtuduwana yaden ma'id ha udum hi bangkah nabatih punluganana. ²³Mu indani ya wadaday dimmatong an bangka an nalpuh ad Tiberias hidih nan da'ging di lobong an nihaggon hinan namanganan Jesus hinadan tatagu hi nagibbuhan di nunhanaana i Apu Dios. ²⁴Ot hidin ma'id ha odamonda i da Jesus hinadan itudtuduwana ot mi'lugandah nan bangka ot ipluydah ad Kapernaum ta eda hama'on hidi. ²⁵Ta hidin inakhupandahdih Jesus hinan dommangna ya alyonday, Apu Jesus, on anuud di immaliyam hitu?

²⁶Ya alyonay, Innila' an manueh eya' hamahama'on i da'yu ya gapuh nabhuganyuh nan tinapay hi ad ugaban an bokon gapuh nadan milagro an tinannigoyun ina'inat'u.

Nan Makan An Alpuwan Di Nahamad An Itaguwan

²⁷Alyon bon Jesus di, Hay maphod ya hanat bokon ammuna nadan makan an mapuh di eyu hamahama'on te hay ma'ahhapul di tagu ya nan makan an adi mapuh te hidiyey alpuwan di pi'taguwanyuh munnananong. Ya ha'on an Nitulang Hitun Tataguy alpuwan diyen makan te hiyah diyey inyukod Ama i ha'on.

²⁸Ot alyonday, Nganne moy atonmi ta wan nan pohdon Apu Dios di unudonmi?

²⁹Ya alyon Jesus di, Hay pohdon Apu Dios hi atonyu ya kumulug ayu i ha'on an hinnagna.

³⁰Ya alyonda bo di, O mu mahapul an waha atom i ha milagro ta way atonmin kumulug i he'a ³¹an umat hidin mana an ina'inan handidan a'ammot ta'uh din awahdidah nan agge naboblayan. Te binahami nan nitudo' an alyonay, Han makan an nalpuh ad abunyan di indatnah ina'inanda.

³²Mu alyon Jesus di, O mu hay immannung ya bokon nan ina'inandan indat Moses di nahamad hi makan te hay nahamhamad hi makan an malpuh ad abunyan ya nan idat Ama i da'yu. ³³Ya hidiyen alyo' hi makan an malpun Apu Dios ya immalin nalpuh ad abunyan ta hiyay alpuwan di pi'taguwan hi munnananong.

³⁴Ya inalidan hiya di, Apu Jesus, ot daan mo ta hidiyey idatmun da'mih abigabigat.

³⁵Mu alyon Jesus i diday, Ha'on nan umat hi makan an alpuwan di pi'taguwanyu hi munnananong. Ot hanan tagun mangunud i ha'on ya mundinol te paddungnay adi ma'ma'aggangan ya adi ma'ma'uwoh. ³⁶Mu imbaga' tuwalin da'yu an ta'on on tinannigoyu nadan ina'inat'u mu hiyah diyen adi ayu kumulug i ha'on. ³⁷Mu wadaday inyukod Ama i ha'on an diday kumulug i ha'on ya adi mabalin hi iwalong'u dida. ³⁸Te manueh tinayna' hi ad abunyan ta immaliya' hitun luta ya ta wan ato' nan pohdon Ama an nannag i ha'on an bokon hanan pohdo' di ato'. ³⁹Ya hay pohdon Ama ya ipapto'u nadan tatagun inyukodnan ha'on ta ma'id ha ta'on hi ohah mihiwwe te mahuwa' didah pidwana. ⁴⁰Te ha tuwaliy pinhodna ya an namin nadan kumulug i ha'on an Imbabalena ya mahuwa' nimpe didah pidwana ta mi'tagudah munnananong.

⁴¹Mu nadan Judyu ya ngumodongododa te hay nangalyan Jesus di hiya nan umat hi makan an nalpuh ad abunyan. ⁴²Te alyonday, Undan bokon hiyah nae nan hi Jesus an imbabalen Joseph? Ya tanganuna alyon hi nalpuh ad abunyan te undan agge ta'u innila da amana i inana?

⁴³Mu alyon Jesus di, Tanganu on ayu ngumodongodo? ⁴⁴Ibaga' i da'yu tee an ta'on on nganneh diyen tagu ya gahin di hi Ama an nannag i ha'on di mangdat hi pamhodnan kumulug ya ahi mabalin an kumulug i ha'on

ta ha'on di managu i dida hitun udidin di algo. ⁴⁵Te hay intudo' handidan propeta ya alyonday, Hi Apu Dios di mangitudduh aton di tatagu. Ot nan tagun mangngol ya mangunud hinadan itudduna ya hiyay kumulug i ha'on. ⁴⁶Adi' alyon hi wada i da'yuy nanigo i Ama te immannung an ma'id ha ohah taguh nanigon hiya te ammunaa' an nalpuh awadana. ⁴⁷Ta hiya nan ibaga' i da'yu an nan tagun mundinol i ha'on ya hiyay mi'taguh munnananong ⁴⁸te ha'on nan umat hi makan an alpuwan di pi'taguwan i Apu Dios ⁴⁹an adi umat hinan mana an ina'inan handidan a'ammod ta'uh din awadandah nan agge naboblayan mu hiya damdaman nun'a'ateda. ⁵⁰Mu nan tagun mangan ituwen alyo' hi makan an nalpuh ad abunyan ya munnananong di pi'taguwana i Apu Dios. ⁵¹Ya ibaga' bon da'yu an ha'on nan nahamad an makan an nalpuh ad abunyan. Ot nan tagun mangan ituwe ya hiyay mi'taguh munnananong. Ta hituwen adol'uy idat'uh anon nadan tataguh tun luta ta way atondan mi'tagu.

⁵²Ona inalih diye ya bimmungot nadan Judyu ta munhahannuda an alyonday, Nganne ihyay atonan mangipa'an hi adolna i dita'u.

⁵³Ot alyon bon Jesus i diday, Ibaga' i da'yu an ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya gahin di hay adol'uy anonyu ya hay dala' di inumonyu ya ahi mabalin an mi'tagu ayu i Apu Dios hi munnananong. ⁵⁴Te nan tagun mangan hi adol'u ya manginum hi dala' ya hiyay waday pi'taguwanah munnananong ya hiya boy mahuwa' hitun udidin di algo. ⁵⁵Te tun adol'uy nahamad an makan ya nan dala' di nahamad an ma'inum. ⁵⁶Ta nan mangan hi adol'u ya manginum hi dala' ya hiyay nanongnan middum i ha'on. Ya atbohadin nanongnay pi'idduma' i hiya. ⁵⁷Te atbohdi i ha'on an hi Ama an nannag i ha'on di alpuwan di pi'taguwa'. Ta athidi bo an nan tagun mangan hinan adol'u an paddungnay makan ya hiyay pi'taguwo' hi munnananong. ⁵⁸Te ha'on nimpe nan makan an nalpuh ad abunyan an adiya' umat i dadiyen mana an ina'inan handidan a'ammod ta'u te inanda mu nateda damdama. Mu nan tagun mangan ituwen inali' an makan ya hiyay mi'taguh munnananong.

⁵⁹Hiyah naey intuddun Jesus hidih nan a'am'amungan di Judyu hi ad Kapernaum.

⁶⁰Ya nadan nitnunitnud i Jesus an nangngol i naen intudduna ya dakolday nangalih, Nunnaud mo ahan hinaen intudduna. Ta nganne nin mahan ha e mangabulut i ha athina?

⁶¹Mu hi Jesus ya innilanah diyen inalida ta hiya nan alyonan diday, Undan hinaen intuddu' di panginganuyanyun umunud i ha'on? ⁶²Mu onha tigona' an Nitulang Hitun Tatagu hi pumbangngada' hi ad abunyan ot nganne nin mahan di punnomnomyuh a'at'u? ⁶³Mu hay maphod ya innilaonyun nan pi'taguwan i Apu Dios ya malpuh nan Espiritunan bokon gapuh nan a'at ta'u tuwalin tagu. Ot hinaen imbaga' i da'yuh ad uwani di usalon nan Espiritu an muntudtudun da'yu ta wan mi'tagu ayuh

munnananong. ⁶⁴Mu innila' an wadaday udum i da'yun adi kumulug i ha'on.

Athinay imbagan Jesus te innilana tuwali dadiyen adi kumulug i hiya ya ta'on on nan tagun mangipatiliw i hiya. ⁶⁵Ya innayuna bon alyon i diday, Hiyah naey gapunah nangalya' hi gahin di hi Ama di mangdat hi pamhod nan tagun umunud ya ahi mabalin an kumulug i ha'on.

⁶⁶Ta nihipun i diye ya dakolday nangiwalong an miyunud i hiya. ⁶⁷Ta imbagan Jesus hinan Apostoles an alyonay, Ot da'yu ngay pibo on taynana'?

⁶⁸Ya hi Simon Peter di nambal ya alyonay, Apu Jesus, taynan da'a'e ot nganney udum hi emi un'unudon? Innilami an nan itudtudum ya abuh di gumapuh pi'taguwanmih munnananong. ⁶⁹Ot hiya nan he'ay patiyonmi te innilamin he'a nan na'hammad an pinto' Apu Dios an Mumpatul.

⁷⁰Ya inalin Jesus i diday, Undan agge da'yu pinto' an Apostoles i ha'on mu nehna damdamay ohan da'yun umat hi nomnom Satanas di nomnomna.

⁷¹Hinaen imbagan Jesus ya hi Judas an hi na' Simon Iskariot te innilanan hiyay mangipatiliw i hiya an ta'on on hiyay ohah nadan Apostoles.

Hay Agge Kimmulugan Nadan I'iban Jesus I Hiya

7 ¹Indani ya imme da Jesus hinadan boblehdi hi ad Galilee mu agge immeh ad Judea te innilanan deedahdi nadan mangipangpanguluh nadan Judyu an naminhod an mamaten hiya. ²Yaden tuwen madatngan nan punnomnomnomanmih e nun'anallungan handidan a'ammodmih nan agge naboblayan. ³Ta hiya nan alyon nadan linala'in i'iban Jesus i hiyay, Ot ume'a eh'ah nan ngilin hi ad Judea ta tigon nadan miyun'unud i he'a nadan milagron atom. ⁴Te nganney aton di atagutaguh aboboblen manginnilan he'a hi'on iyohham hi ohan boble nadan milagro an ato'atom.

⁵Athidiy imbagan nadan i'iban Jesus te ta'on on dida ya aggeda kimmulug i hiya. ⁶Mu hay nambal Jesus ya alyonay, O mu bokon hi ad uwaniy umaya' te agge ni' nadatngan di e' pangipa'innilaan hi a'at'uhti. Te adi umat i da'yu an kumpulnay pinhodyu an umayan on mabalin. ⁷Te adi da'yu ahiwawan hinadan tatagu mu ha'on ya ahiwawana' an gapuh nadan adi maphod an ato'atonda ya adi miyunnudan hinan itudtudu'. ⁸Ot da'yu moy mamangulun umehdi te adiya' ni' mi'yalih ad uwani te agge nimpe nadatngan nan e' pangipa'innilaan hi a'at'uhti.

⁹Ta nihaha"ad ni' hi Jesus hi ad Galilee.

Hay Immayan Jesus Hinan Templo

¹⁰Hidin imme nadan i'iban Jesus i diyen ngilin ot makak damdamah Jesus ot umeh ad Jerusalem mu agge numpatpatigoh nadan tatagu. ¹¹Ya

hanada'en mangipangpanguluh nadan Judyu ya adida mangmanghop an e mangibagabagah nadan tatagun na'amung hi'on waday tinigodan hiya. ¹²Ya hanada'en na'amung ya hi Jesus di punhahapitanda ta wadaday mangalih maphod di pangatna mu hanada'en udum ya alyonday, Adi, te umman ena e ha'ha'ulon nadan tatagu. ¹³Mu datuwen tatagu ya ikutkutyamdan munhahapit te tumakutdah pangngolan nadan mangipangpanguluh nadan Judyu.

¹⁴Ta hidin nungginawa moh diyen ngilin ya immeh Jesus hinan Templo ot muntudduhdih nadan tatagu. ¹⁵Ta hanada'en mangipangpanguluh nadan Judyu an nangngol ya masda'awda ta alyonday, Tanganu udot on ma'id ha adalna ya na'la'ing an muntuddu?

¹⁶Mu alyon Jesus di, Nan itudtudu' ya bokon ha'on ya abuh di ud nomnom te umman nalpu i Apu Dios an nannag i ha'on. ¹⁷Ot nan naminhod an mangat hinan pohdon Apu Dios ya umman ma'innilaana hi'on hituwen itudtudu' ya nalpu i Apu Dios onu nalpuh nomnom'u ya abuh. ¹⁸Te nan tagun nan malpuh nomnomnay itudtuduna ya hay e pangipabaktuwan di tatagun hiyay gamgamana. Mu adi athidi i ha'on te hay pinhod'u ya hay e ipabaktuwan nan nannag i ha'on. Ot hinaey panginnilaanyu an adiya' ma'layyah. ¹⁹Te adiya' umat i da'yun mangalih un'unudonyu nadan tugun Moses mu layahyu te onha athidi ot nganun ayu numanomnom hi atonyun mamaten ha'on.

²⁰Mu alyon nadan tatagun na'amung di, Umman on'a nee mabongbongang te undan nganne bopoo ha naminhod an mamaten he'a?

²¹Ya alyon Jesus di, Undan agge immannung an gapuh din nangipaphoda' i han mundogoh i han Habadun tungo ya bimmungot ayu? ²²Ya otten ta'on on da'yu ya muntamu ayuh nan Habadun tungo te eyu ipakugit nadan imbabaleyun linala'i hi'on nadatngan nan pangunudanyuh nan imbagan Moses. Mu hay immannung ya bokon hi Moses di nangihipun i naen kugit te handidan namangulun a'ammod ta'u ot ahi hi Moses. ²³Ot at'e hdi an ta'on on Habadun tungo ya eyu ipakugit nadan imbabaleyu ta wan adiyu ibahho nan tugun Moses ya nganun ayu himmihiwon ha'on hi nangipaphoda' i han mundogoh hidin Habadun tungo? ²⁴Hay maphod ya pa'annomnomonyu on ahi ayu humapit ta adi namaaggon inaliyuh nibahhoy inat di ohan tagu.

²⁵Ta nadan udum an tataguh ad Jerusalem an nangngol i diyen inalin Jesus ya munhimbabaggaandan alyonday, Undan bokon hiyah nae nan alyonday eda patayon? ²⁶Ma'id ha mapto' ya na'innilaan nadan mangipangpanguluh nadan Judyu an hiya nan Kristu te tanganu on wahnann muntudtuduh tudan tatagu ya adida mohpe ipadinong? ²⁷Mu munduwaduwada damdama te alyonday, Umman bokon nin hiyah nae te hanan umalin Kristu ya ma'id ha nanginnilah alpuwana mu hinaen tagu ya innila ta'uy nalpuwana.

²⁸Ta hidin muntudtuduh Jesus hinan Templo ya inlotnan alyonay, On immannung an in'innilaa' i da'yu? Ya on innilayuy nalpuwa'? Ma'id ha mapto' ya aggeyu innila an hanan immaliya' hitun luta ya bokon ha'on di ud nomnom ya abuh te umman hay ud nomnom ya nan nannag i ha'on an hiya nan nahamad an Dios mu aggeyu in'innila. ²⁹Mu ha'on'e ya in'innila' te hiyay nalpuwa' ya hiyay nannag i ha'on.

³⁰Ta gapu i diyen inalina ya namaman pinhoddan tiliwon mu agge na'at te agge ni' inyabulut Apu Dios. ³¹Ya dakolda damdamay kimmulug i hiya an dida nan nangalih immannung an hiya nan Kristu te alyonday, Undan mabalin ta wa nin bo ha ohah umali i ha iyal'alanan nakaskasda'aw di atona mu hituwen tagu?

³²Mu hidin dingngol nadan Paliseu ya nadan nabaktun padi dadiyen al'alyon nadan tatagu an a'at Jesus ot honagonda nadan guwalyah nan Templo ta eda tiliwon. ³³Mu madinol damdamah Jesus te alyonay,

Na'omtang han id'idduma' i da'yu te agagga mo ya mumbangngada' hi awadan nan nannag i ha'on. ³⁴Ta ta'on hi ona' e hamahama'on ya adiya' akhupan i da'yu te nan umaya' ya adi mabalin hi umali ayuhdi.

³⁵Ta hidin dingngol nadan Judyuh diyen inalina Jesus ya munhimbabaggadan alyonday, Daana nin nan alyonah umayana ta adi ta'u pa'hamma' i hiya? Wa nin an umeh nadan boblen di Greek an awadan nadan ibba ta'un Judyu ta wan e muntudtuduhdi. ³⁶Te tanganuna alyon di ta'on on ta'u e hamahama'on ya adi ta'u pa'hamma' i hiya? Ya alyona boy adi ta'u mabalin an ume i diyen umayana. Ya nganne nin di pohdonan ibaga?

Nan Liting An Lummuh Pi'taguwan I Apu Dios

³⁷I diyen ma'udin algon diyen ngilin ya na'amung nadan tatagu te hidiyey na'anhan hinadan Judyu. Ot tuma'dog hi Jesus ot oltonan nangibagah nan in'alignan alyonay, Wahna'e ha na'uwoh ya hanat umali ayu ta uminum ayuh nan liting an idat'u. ³⁸Te alyon nan impitudo' Apu Dios di, Nan tagun kumulug i ha'on ya mawadaan hinan liting an alpuwan di pi'taguwan an paddungnay obob an adi matmatdu'.

³⁹Hanan liting an imbagan Jesus ya hiyah nae nan Espiritun Apu Dios an ipiddumnah nadan tatagun kumulug i hiya. Mu hidin nangibagaan Jesus i diye ya ma'id ni' hidiyen Espiritun Apu Dios hinadan tatagu te agge ni' nipabaktuh Jesus hi ad abunyan. ⁴⁰Ta hidin dingngol nadan tataguh diyen inalina ya inalina di udum di, Immannung peman eh'a nee an hiya nan Propeta. ⁴¹Ya nada'en udum ya alyonday, Hiyah nae nan Kristu. Mu nadan udum ya alyonday, Bokon man. Te nan Kristu ya bokon hi ad Galilee di alpuwana. ⁴²Te hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Nan Kristu ya malpuh nan holag David. Ya atbohadin hi ad Bethlehem an boblen David di iyayyamana. ⁴³Ta agge nun'u'unnudan di punnomnom di

tataguh nan a'at Jesus. ⁴⁴Nadan udum ya pinhoddan tiliwon mu ma'id ni' ha nangipatnan e muntiliw i hiya.

Hay Nibahhawan Di Puntiliwandan Jesus

⁴⁵Ta hanadan guwalyah nan Templo an hinnag nadan Paliseu ya nadan nabaktun padi ya aggeda tiniliw hi Jesus. Ta hiya nan hidin numbangngadda ya alyondan diday, Tanganunyu bo agge tiniliw?

⁴⁶Mu alyon nadan guwalya di, Aggemi man te hidin dongdonglonmi ya ma'aphod di panudduna an ma'id ha nipaddungana.

⁴⁷Ya alyon nadan Paliseu di, Undan ta'on on da'yu ya nihapitan ayu?
⁴⁸On tinigoyu ya wadan da'min Paliseu onu nadan mangipangpanguluh nadan tatagu hi namati i hiya? ⁴⁹Ma'id man. Te hanadan kumulug i hiya ya diday munholtap hi bungot Apu Dios te aggeda innila nan tugun Moses. ⁵⁰Mu hi Nikodemus an imme ni' hi awadan Jesus i han nahdom di nangalih nadan ibbana an alyonay, ⁵¹Hinan uldin ta'un Judyu ya agge'e ni' nahumalya nan tagu ya adi namaaggon alyon ta'uh numbahul.

⁵²Mu alyondaot i hiya di, Undan i Galilee'a damdama? Ta'on on hama'om hinan impitudo' Apu Dios ot ma'id ha alyonay waha propetah malpuh ad Galilee.

⁵³Ta on nagibbuh hidiyen nunhahapitanda ot mumpanganamutda.

8 ¹Ot umeh Jesus hinan nabillid an nungngadan hi Olibo.

Han Babain Na'akhupan An Nunluktap

²Ya i diyen hiyah nawi'it ot mumbangngad boh Jesus hinan Templo. Ya dakolday tatagun na'amung ot umbun ot itudtuduwana dida. ³Mu hidin muntudtuduh Jesus ya inighop nadan Paliseu ya nadan muntudtuduh uldin di Judyu han babain na'akhupan an nunluktap. Ot eda pata'dogon hi hinangngab nadan na'amung an tatagu. ⁴Ot alyondan Jesus di, Apu Jesus, hituwen babai ya na'akhupan an nunluktap. ⁵Ot nganney ibagam hi ma'at i hiya te hinan Nitudo' an Tugun Moses ya alyonay nan tagun mangiluktap hi ahawana ya mahapul an puntopa ta ingganah mate.

⁶Manu'eh inatdahdi ya pinhoddan patnaon hi Jesus ta alinah waha mibahhoh pambalna ta waha ipabahuldan hiya. Mu nunyu'ung hi Jesus ot puntudo'nay gamatnah nan luta. ⁷Mu ipapilit nadan tatagun mahmahan hi'on nganney ibaganah ma'at i diyen babai. Ta timma'dog mo ot alyonan diday, Hanan ma'id ha bahulnan da'yu ya hiyay mamangulu an muntopa ituwen babai.

⁸Ot munyu'ung bo ot puntudo'nay gamatnah nan luta. ⁹Mu hidin dingngolda nan imbagan Jesus ya way ohaon mange an impangulun nadan a'amamma. Ta lo'tat ya ammunah Jesus ya nan babain nabati. ¹⁰Ta hidin timma'dog hi Jesus ot alyonan hiyay, Tanganu on daanda? Undan ma'id ha nabatih mampa i he'a?

¹¹Ya alyon diyen babai di, Ma'id, Apu Jesus.
Ya alyon Jesus di, Ta'on on ha'on ya adi da'a dusaon ot ekat
umanamut'a mu hanat idinongmun mangat hinadan pumbahulan.

Hi Jesus Ya Hiyay Patal

¹²Wada bo han nuntudduwan Jesus ot alyonay, Ha'on nan ma'alih patal an mamatal hi nomnom di tataguh tun luta. Ot nan tagun umunud i ha'on ya adi mo umat hinadan tatagun paddungnay wahnun munhihillong. Ya wada moy pi'taguwandah munnananong.

¹³Ya alyon nadan Paliseu i hiyay, Layahmu te he'a nee on imbagam di a'atmu.

¹⁴Mu alyonan diday, Ta'on on ha'on di mangibagah a'at'u mu immannung an namin di ibaga'. Te innila' di nalpuwa' ya atbohadin innila' an hidi damdamay pumbanggada'. Mu da'yu'e ya aggeyu innila' ¹⁵te hinaen imbagayun a'at'u ya nalpuh nomnomyun tatagu. Mu ha'on ya bokon hay e' punhumalyaan hi tataguy immaliya'. ¹⁶Ya ta'on on alinah munhumalyaa' ya nipto' di punhumalya' te bokona' oha te duwa ami i Ama an hiya nan nannag i ha'on. ¹⁷Ya ta'on on nan wahnun Nitudo' an Tugun ya alyonay, Wadada'e ha duwah muntistigu ta mun'unnud nan ibagada ya immannung hidiyen ibagada. ¹⁸Ot athidi bon ha'on te ibaga' di a'at'u ya tistiguwana' i Ama an nannag i ha'on.

¹⁹Ya alyon bon nadan Paliseu di, On daan hi Amam?

Ya alyonan diday, Aggeya' innilan da'yu ta hiya nan aggeyu innilah Ama. Mu onha innilaa' i da'yu ot innilayu damdamah Ama.

²⁰Ta hiya danaey imbagan Jesus hidin nuntudtuduwanah nan Templo hidih nan way pang'amungandah nan pihhun midawat i Apu Dios. Mu ma'id ha nuntiliw i hiya te agge ni' nadatngan di timpuna.

²¹Ya alyon bon Jesus di, Indani'e ta taynan da'yu ot eya' man hama'on i da'yu mu naladaw mo. Ta hiya nan hitun atayanyu ya nanongnan adi mapakawan di bahulyu ta adi mabalin hi umali ayuh nan umaya'.

²²Ya alyon nadan Judyu di, On nin e mumpate te tanganuna alyon hi adi mabalin hi ume ta'uh nan umayana?

²³Mu alyon bon Jesus di, Da'yu'e ya hitun lutay awadanyu ta hiya nan hay punnomnom nadan wahtun lutay punnomnomyu. Mu adi athidi i ha'on te ad abunyan di nalpuwa'. ²⁴Ot ibaga' i da'yu an ta'on on hitun atayanyu ya adi mapakawan di bahulyu hi'on adiyu patiyon nan imbaga' an a'at'u.

²⁵Mu alyonda boy, Undan ngadan'a aay?

Ya alyon bon Jesus di, Nan imbaga' an a'at'u an nihipun hidin hopap di nuntanudtuduwa' ta ingganah ad uwani ya hiyah diyen agge naluman. ²⁶Unhaot ibaga' nadan dakol an ipabahul'un da'yu mu adi atonhidi te ammuna nan pinhod nan nannag i ha'on di ibaga' i da'yun tatagu. Te

hiya ya nipto' an namin di ibagana. ²⁷Mu aggeda na'awatan an nan a'at Ama ta'un hi Apu Dios di inalinan dida.

²⁸Ot alyon mo bon Jesus di, Hitun pangipata'doganyuh nan krus an ipata'a' an Nitulang Hitun Tatagu di ahiyu panginnilaan an immannung nadan imbagabaga' an a'at'u. Ya innilaonyu bon bokon ha'on on in'innat'uy pohdo' te hanadan imbagana Ama di inunud'u. ²⁹Te hi Ama an nannag i ha'on ya adiya' taytaynan ta wadawadan ha'on. Te ha'on'e ya hanadan umipa'amlong i hiyay ato'ato'.

³⁰Ta gapu i diyen imbagana ya dakolday kimmulug i hiya.

Hanan Nambut Hi Tagu

³¹Alyon Jesus hinadan Judyu an kimmulug di, Hi'on inaynayyuny nan pangulugyun ha'on ya immannung an da'yuy nahamad hi intudduwa'.

³²Ya innilaonyu nan immannung an a'at'u ta hidiyey mangihwang i da'yu hinan paddungnay nihbutanyu.

³³Mu wadaday udum an nangngol i diye an alyonday, Ma'id man ha ud himbut i da'mi te holag da'min Abraham. On nganney ibalanan naen inalim an emi ihwangan hinan ud himbut i da'mi?

³⁴Ya alyon Jesus di, Ibag'a' i da'yu an nan tagun mangat hi pumbahulan ya hanan pumbahulan di ay ud himbut i hiya te amod on dadiyen pumbahulan di atona. ³⁵Ya hana'en himbut ya ma'id ha bilangnah nan ena niha"adan an adi umat hinan imbabalen diyen niha"adana. Ot athidin da'yu i Apu Dios. ³⁶Ta hiya nan onha ha'on an Imbabalen Apu Dios di pundinolanyuh mangipa'aan hinan pumbahulan an amod on mummandal i da'yun mumbahul ya umannung an ma'at.

³⁷Ya innila' an holag da'yun Abraham mu adi ayu umat i hiya ta hiya nan pohdonyun patayona' te adiyu pohdon an unudon nadan itudtudu'. ³⁸Hanadan ibagabaga' ya nadan tinigo' i Ama. Mu ningamut an adiyu pohdon an unudon te nan nomnom nan nangimbabalen da'yuy un'unudonyu.

³⁹Ya alyon nadan Judyu di, Undan agge immannung an hi Abraham di ud holag i da'mi.

Ya alyon Jesus i diday, Onha hi Abraham di ud holag i da'yu ot wan maphod di pangatyu an umat hi nangatna. ⁴⁰Ya unhaot adi ayu numanomnom hi atonyun mamaten ha'on te ha'on di mangipa'innilah nan nahamad an ma'unud an dingngol'u i Apu Dios. Ma'id ha athinah a'at Abraham. ⁴¹Mu athinay a'atyu te ningamut an hanan pangat nan nangimbabale i da'yuy pangatyu.

Ya alyonday, Adi da'mi ipaddung hinan nilaglagah te umman ohah Apu Dios an hi Amami.

⁴²Ya alyon Jesus di, Onha hi Apu Dios di immannung an hi Amayu ot wan pohpohdona' i da'yu. Te hiyay nalpuwa' ot ahiya' umalih tun luta. Ya nan

immaliya' hitu ya bokon nimpe ha'on ya abuh di ud nomnom te hiyay nannag i ha'on. ⁴³Mu manueh adiyu ma'awatan nadan ibagabaga' ya adiyu tuwali pohdon an donglon nadan itudtudu' ⁴⁴te imbabale da'yu nimpe i Satanas ta pohpohdonyun aton nan pohdona an hiya nan pimmatepateh din hopapna ta ingganah ad uwani. Ya ma'id ha immannung tuwalih ibagana te ningamut an ma'id tuwali ha maphod hi atona. Te on han layah han impa'inghana te hiya tuwaliy nalpuwan di layah. ⁴⁵Ta hiya nan adiya' patiyon i da'yuh pangibaga' hinan nipto'. ⁴⁶Ya ta'on on ma'id ha inakhupanyuh nibahhawa' te immannung tudan ibagabaga' mu adiya' patiyon. ⁴⁷Mu innila' an manueh adiyu patiyon nadan tugun Apu Dios ya bokon da'yuy tataguna te hanadan tataguna ya patiyonda nan ibaga'.

⁴⁸Ya alyon nadan Judyu di, Tigom, an immannung tuwali din inalimi an i Samaria'a te da'yun i Samaria ya ahiwawan da'min Judyu. Ya immannung mahan nee an waday dimunyu an nih'op i he"a.

⁴⁹Ya alyon Jesus di, Umman aggeya' nahi'pan te on'u ipabaktuh Ama mu amod ona' pihulon i da'yu. ⁵⁰Mu ta'omman te umman bokon hay e pangipabaktuwon di tatagun ha'on di gangama'. Mu waday ohan naminhod an mangipabaktun ha'on ot hiyay ukod an mangibagah a'at'u. ⁵¹Ot ibaga' tee i da'yu an nan tagun manginaynayun an mangunud hinadan tudtudu' ya adi matmatte.

⁵²Ya alyon nadan Judyu di, Immannung mahan neen nahi'pan'a. Te on ni'mo on da Abraham hinadan propeta ot nun'a'ateda ya tanganunmu ihya alyon hi adida matmatte nadan mangunud hinadan tudtudum. ⁵³Undan nabakbaktu'a mu handin hi apumin hi Abraham ya handidan propeta. Undan ngadan'a ihya aay?

⁵⁴Ya alyon Jesus di, Onha ha'on di mangipabaktuh niyata' ot immannung an ma'id ha hilbina. Ta hiya nan ukod hi Ama an alyonyuh dayawonyu an mangipabaktu i ha'on. ⁵⁵Mu hay immannung ya aggeyu innilah Ama mu ha'on ya innila' te hiyay un'unudo'. Te onha alyo' hi agge' innila ot munlayaha' an umata' i da'yu. ⁵⁶Ya ta'on on hi apu ta'uh din nadnen hi Abraham ya mun'am'amlong hi nanginnilaanah umaliya' hitun luta ya namamay amlongnah din nipa'annungana.

⁵⁷Ya alyon bon nadan Judyu di, Unga'a udot nee an ma'id ni'mo ha nabongley (50) tawonmu ya alyom hi tinigom hi Abraham?

⁵⁸Ya alyon bon Jesus di, Ibaga' i da'yu an ta'on on hidin agge ni' niyayyam hi Abraham ya wadaa' mo tuwali.

⁵⁹Mu hidin inalin Jesus hidiye ya pun'agamlahday batun pampadan hiya. Mu na'ibagan immayuduk hi Jesus hinadan tatagu ot inayunan umaan hidih nan Templo.

Han Lala'in Napilok An Nihipun Hi Niyayyamana

9 ¹Hidin mundaldallanan da Jesus ya tinigoda han lala'i an nihipun hi niyayyamana ya napilok. ²Ya alyon nan itudtuduwanan hiyay, Apu

Jesus, tanganu on namaag ya napilok hituwen taguh niyayyamana? On gapuh bahulna onu gapuh bahul nadan a'ammodna?

³Ya alyon Jesus i diday, Bokon danaey gapuna. Mu manu'eh napilok ya ta wan mipatigo nan abalanan Apu Dios an mangipaphod hi napilok. ⁴Te ad uwanin mapatal di pangatan ta'uh nan ipatamun nan nannag i ha'on te indanit madatngan di hilogon ot ma'id ha mabalin hi muntamu.^b ⁵Te ad uwanin wahtuwa' ni' hitun luta ya ay hanan ma'id ha ahdomana te wadaa' an mangipapatal hi nomnom di tatagu. ⁶Ot tumokpah nan luta ta napalut nan pito' ot alana ot ilitanah matan nan napilok. ⁷Ot alyonay, Ekat eka mun'apuh nan way lobong an nungngadan hi Siloam. Hay ibalanan nan Siloam ya nahnag. Ta immeh diyen napilok ot e mun'apu ya tumigo mohpey matana ot umanamut.

⁸Ya hidin tinigon nadan hinaggona ya nadan udum an nanigotigo i hiyah din ena immodo'odowan ya alyonday, Undan bokon hiyah nae din napilok an um'umbun an immanod'oddo?

⁹Ya alyon nadan udum di, Ot ten hiyah nae.

Mu alyon nadan udum di, Bokon nin mu ay hanan hiya.

Ta lo'tat mo ya himmapit hidiyen nipaphod an napilok ni' ot alyonay, Ha'on hidiyen ibagbagayu.

¹⁰Ya manahmahandan alyonday, Nganney na'at ta pamaag udot ya tumigo mohpey matam?

¹¹Ya alyonay, Umman han hi Jesus di timmukpah nan luta ta napalut nan pito' ot alana ot ipaklanah mata' ot ahina alyon di eya' mun'apuh nan lobong an nungngadan hi Siloam. Ot hidiyey inat'u. Ya tumigo mohpey mata'.

¹²Ya alyonda boy, Ot daan hidiyen tagu?

Ya alyonay, Agge' innila.

¹³Ot iyedah diyen lala'in napilok ni' hinadan Paliseu ¹⁴te hidiyen nangipaphodan Jesus i hiya ya Habadun tungo. ¹⁵Ta onda dimmatong ot mahmahan bon nadan Paliseu an alyondan hiyay, Nganney na'at ta tumigo mohpey matam?

Ya inuhuhna bon didan alyonay, Pinaklaan Jesus di mata' hi pito' ot ahi' e apuwan ya tumigoy mata'.

¹⁶Ta ha moy alyon nadan udum an Paliseu ya alyonday, Undan hi Apu Dios di nalpuwan di abalanan ha athinan adina unudon nan nibagah nan tugun an ma'unud hinan Habadun tungo?

Mu alyon nadan udum di, O mu onha layahna ot ma'iddot ha abalananan mangat hi milagro. Ta hidiyey linummuh nagogodwaan nadan Paliseu.

---

^b 9:4 Hay pinhod nan mapatal an alyon ya nan wada ni' hi Jesus hitun luta. Ya nan hilog'ge ya hidiye nan ma'id moh Jesus hitun luta.

¹⁷Ta impidwada bon nummahmah hinan lala'in alyonday, O ya he"a ya nganneypunnomnommuh a'at diyen tagun nangipaphod hi matam?

Ya alyonay, Innila' an hiya ya propeta.

¹⁸Mu nadan Judyu ya adida patiyon an hidiyen lala'i ya napilok ni' ta hiya nan impa'ayagda mo nadan a'ammodna ¹⁹ot ibagadan alyonday, On hiyah tuwe nan imbabaleyu an nihipun hi niyayyamana ya napilok? Ya tanganu on tumigoy matanah ad uwani?

²⁰Ya alyonday, O hiyah nae nan imbabalemin napilok hi niyayyamana. ²¹Mu aggemi innilay na'at ya ta'on on nan nangipaphod. Mu mahmahanyun hiya ot makilog an innilanan mambal.

²²Manu'eh athidiy nambal dadiyen a'ammodna ya tumakutdah nadan ap'apun di Judyu. Te hay hinahapit nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ya an namin nadan mangalih hi Jesus nan Kristu ya pa'aanondah nan a'am'amungan di Judyu ta adida pi'yamungon hinan pundayawanda. ²³Ta hiyah diyey gapunah nangalyanday mahmahandan hiya ot makilog.

²⁴Ta impa'ayag mo bon nadan Paliseu nan napilok ni' ot alyondan hiyah, Isapatam i Apu Dios ta nan immannung di ibagam i da'mi te innilami an hidiyen tagu ya numbahul.

²⁵Ya alyon diyen lala'i di, Agge' innilah on numbahul onu agge. Mu hay innila' ya napiloka' ni' mu ten ad uwani ya tumigoy mata'.

²⁶Ya alyonda bo di, On nganne aay di inatnan nangipaphod hi matam?

²⁷Ya alyonay, Ot ten imbaga' i da'yu mu adiyu patiyon. On pinhodyu damdaman umunud i hiya ta hiya nan pohdonyun ipidwa' bon uhuhon?

²⁸Mu onnot on impadngolandan alyonday, On he"a nee nan immunud i hiya. Umman da'mi'e ya hi Moses di un'unudonmi. ²⁹Te innilamin hi Apu Dios ya ni'hapit i Moses hidin nangdatanah nan tugun i hiya. Mu hinaen tagu ya aggemi innilay nalpuwana.

³⁰Ya inalini bon diyen nipaphod an napilok di, Ngalingalam mahan ha a'aty. Ta'on ona impaphod di mata' ya alyonyu damdamah aggeyu innilay nalpuwana? ³¹Innila ta'un adi idat Apu Dios di athidin abalinan hinadan nabahulan te hay pangdatana ya hanadan mangat hinan pohdona. ³²Ma'id ha dingdingngol ta'u i ha taguh abalinanan ipaphod di tagu an nihipun hi niyayyamana ya napilok. ³³Ot hinaen tagu ya onha bokon hi Apu Dios di nalpuwana ot ma'id ha abalinana.

³⁴Ta namamay bungot nadan Paliseu ot alyonday, Tanganu udot on he"an na'ababhulan di muntuddun da'mi?

Ot pun'ipalah'unda i diyen a'am'amunganda.

³⁵Ta hidin dingngol Jesus di nangipalah'unanda i diyen lala'i ot ena punhama'. Ta ona inakhupan ot alyonan hiyah, On patiyom nan Nitulang Hitun Tatagu?

³⁶Ya alyon diyen lala'i di, Apu Jesus, ipa'innilam i ha'on hidiyen tagu ta way ato' an kumulug i hiya.

³⁷Ya alyon Jesus di, Tinigom mo te ha'on teen mi'haphappitan i he'a.

³⁸Ot alyon mon diyen lala'i di, Apu Jesus, kumuluga' i he'a.

Ot inayunan mundu'un ot dayawonah Jesus.

³⁹Ya alyon Jesus di, Immaliya' hitun luta ta way aton nadan tatagun manginnilah numbahulanda. Te nan tagun nabahulan ya paddungnay nahilngan di punnomnomna an umat hinan munhihillong di panigona. Ta nadan mangabulut an paddungnay napilokda ya diday mipaphod. Mu nadan tatagun mangalih aggeda napilok ya diday mumbalin hi paddungnay napilok. ⁴⁰Ta hidin dingngol nadan udum an Paliseu hidiyen inalin Jesus ya alyonday, Nganne aay? On da'miy pangibagam i nae?

⁴¹Ya alyon Jesus di, Onha abulutonyun napilok ayu ot pakawanon da'yu i Apu Dios. Mu athina'e neen alyonyuy agge ayu napilok ot minaynayun an nabahulan ayu.

Hay Ni'aligan Nan Mumpastol Hi Kalnero

10 ¹Alyon bon Jesus hinadan Paliseu di, Hanat nomnomonyu boh tuwen ibaga' i da'yu. Hanan adi mangi'wah nan panton di kulungan di kalnero ta ona ikayat ya mangako. ²Mu hanan mangi'wah nan panto ya hiya nan mumpastol i dida. ³Ya hiyay paghopon nan mungguwalyah nan kulungan di kalnero. Ya imatunan nadan kalneroy hapitna hi'ona ayagan dida. Te ohha'ohhaona didan ngadanon on ahina impalah'un. ⁴Ya ipanguluna'e dida ya mitnudda te imminghadan hiya. ⁵Mu adida mitnud hinan tagun aggeda innila te ondaot bumtik hi'on imatunanday hapitna an bokon hiya nan mumpastol i dida. ⁶In'alig Jesus hidiyen inuhuhna mu aggeda na'awatan.

Hay Ni'aligan Nan Nahamad An Panto

⁷Alyon bon Jesus hinadan Paliseu di, Ha'on nan mi'alig hi panton pangi'wan nadan kalnero an hunggop hinan kulunganda. ⁸Hanada'en namangulun immali an mangalih diday hinnag Apu Dios an mumpastol hinadan kalnero ya dida nadan mumpangako. Ta hiya nan agge inunud nadan kalnero dida. ⁹Te ha'on tuwali nan paddungnay panto an pangi'wan di tatagun umeh awadan Apu Dios. Ot hanadan mangi'wa i ha'on ya mihwangda. Ya ipapto'u dida an umat hi pangat nan mumpastol hi kalnero an iyena didah awadan di maphod an pangananda on ahina inyanamut dida. ¹⁰Mu hanada'en mangako ya umalida ta mangakoda ya pumateda ya puma"ihda. Mu ha'on'e ya immaliya' ta hanadan kumulug i ha'on ya nahamad di itaguwanda te ipapto' Apu Dios dida ta ma'id ha pungkulanganda.

Hanan Nahamad An Mumpastol hi Kalnero

¹¹Alyon bon Jesus di, Ha'on nan nahamad an mumpastol te nundadaana' an mangiyateh nadan kalnero ta mihwangdah nan edaot atayan. ¹²Mu

hana'en mipabo'laan an mumpastol ya adina iyaguh nadan kalnero te bokon tuwali hiyay ud bagih nadan kalnero. Te onha waha tigondah mangalin layon ya bumtikda te tumakutda. Ta pun'an diyen layon di udum ya numpudugna nadan udum an kalnero ta mahihi'anda. ¹³Manu'eh bumtik ya ma'id nimpe tuwali ha pangiyaguhnah nadan kalnero te bokon hiyay ud kalnero te on nipabo'laan ya abuh. ¹⁴Ha'on nimpe tuwali nan nahamad an mumpastol te innila' nadan kalnero' ya innilaa' damdaman dida ¹⁵an umat i da'min Ama an nun'innila ami te hin'ama ami. Ta hiya nan iyate' di pangipapto'uh nadan kalnero. ¹⁶Wadaday udum an kalnero' an aggeda ni' hinunggop hinan kulungan. Ta hiya nan mahapul an ayaga' dida ta donglonda'ey hapit'u ya iddum'u didah nadan ibbada ta wan mumbalindah ohan halun an ohay mangipastol i dida. ¹⁷Ya manu'eh pohpohdona' i Ama ya abuluto' an ta'on on mateya' ta ahiya' mahuwan i hiya. ¹⁸Ya ma'id ha mabalin an mamogpog hi nitaguwa' te on ha'on tuwaliy ud nomnom an mangipulang hi nitaguwa'. Te waday abalina' an mangipulang ya waday abalina' bo an mamangngad te hidiyey imbagan Amah ato.

¹⁹Ta hidin dingngol nadan Judyuh diyen inalin Jesus ya nunhihinnat'on di punnomnomda. ²⁰Ta dakolday mangali hi, Nganu mahan on e dongdonglon ha athinah nahi'pan an tagu an on mabongbongang? ²¹Mu alyon nadan udum di, Undan mabalin ta athinay panapit di nahi'pan? Ya undan mabalin ta hanan nahi'pan ya ipaphodnay matan di napilok ta tumigo?

Hay Nan'ugan Nadan Judyu I Jesus

²²Hidin nadatngan nan ngilin di punnomnomnoman nadan Judyu hi nangiyappitan handidan a'ammoddah nan Templo i Apu Dios ya nipaddih an lowang. ²³Mu imme da Jesus hi ad Jerusalem. Ya hidin mundaldallanan hi Jesus hinan nangadanan hi Balkon Solomon ²⁴ya imme nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ot mili'wohdan hiya ot alyonday, Ibagam hi'on immannung an he'a nan Kristu onu bokon.

²⁵Ya alyon Jesus di, On'u dan agge imbagabagan da'yuy niyata' mu adiyu patiyon? Ya hanadan milagro an tinannigoyun ina'inat'uy panginnilaanyu an hinnaga' i Ama. ²⁶Mu ningamut an adiya' patiyon i da'yu te bokon da'yu tuwali nadan nibilang hi kalnero'. ²⁷Te nadan kalnero' ya imatunanday hapit'u ya unudona' i dida ya innila' damdama dida. ²⁸Ot diday pi'taguwo' hi munnananong ta adida matmatte ta ma'id mo ha mabalin hi mangihi'an i didan ha'on. ²⁹Te hi Ama an nangiyukod i didan ha'on ya ma'id ha nipaddungan nan ongal an abalinana. Ta ma'id nimpe ha mabalin hi mangihi'an i dida i Ama te ongal nimpey abalinana. ³⁰Ya da'mi i Ama ya on ami oha.

³¹Mu hidin dingngol nadan Judyuh diyen inalin Jesus ya pun'aladaot di batuh pampada ta pamatedan hiya.

³²Mu alyon Jesus i diday, Hi an namin nadan milagron impa'at Aman ha'on ya nganne i dadiyen inat'uy gumapuh eyu pampaan i ha'on?

³³Ya alyonday, Bokon nadan milagron inatmuy gumapuh pampaanmin he'a te hay gapuna ya hanan layah an imbagam. Te nganunmu udot alyon hi he'ah Apu Dios yaden un'a tagu ya abuh.

³⁴Ya alyon Jesus di, Hinan Nitudo' an Tugun ya wada nan inalinan a'at nadan ap'apuh din nadnen alyonay, Ay ayu dios damdama. ³⁵Ya hidiyen imbagan Apu Dios ya minaynayun an adi mahukkatan hi inggana. Ot at'ehdin hiyay nangibagah ayda dios nadan propeta ³⁶ya tanganu onyu alyon hi layah nan imbaga' an Imbabaleya' i Apu Dios? Yaden immannung an ha'on nan pinto'nan umalih tun luta. ³⁷Ot onha ma'id ha atigana an hi Ama di nangipa'at i ha'on hinadan inat'u ya ta'on hi adiya' patiyon i da'yu. ³⁸Mu ta'omman hi adiya' patiyon mu ta patiyonyu nadan milagron ina'inat'u ta wan panginnilaanyu an hi Apu Dios ya wadan ha'on ya wadaa' bon hiya.

³⁹Mu gapu bo i diyen inalina ya edaot tiliwon mu binumtik.

⁴⁰Ta nakak moh Jesus hi ad Jerusalem ot umagwat hinan wangwang an nungngadan hi Jordan hidih nan way numbanonyagan John ot miha'ad ni' hidi. ⁴¹Ya dakolday tatagun immeh awadana. Ya alyonday, Manu te ma'id ha inat John hi milagro mu an namin nadan imbaganan a'at tuwen tagu ya nipa'annung. ⁴²Ta hiya nan dakolday tatagun kimmulug i Jesus i diyen boble.

Hay Natayan Lasarus

11 ¹Hidih ad Betani ya wada han mundogoh an hi Lasarus an hi ibban da Mary i Marta. ²Hidiyen hi Mary ya hiya nan nangihiit hinan na'angnginan lanah hukin Jesus ot pamu'nahnay ibu'na. ³Ta didan duwa i Marta di nannag hi e mangipa'innilan Jesus an mundogoh hi ibbadan hi Lasarus an pinpinhod Jesus. ⁴Mu hidin dingngol Jesus hidiye ya alyonay, Innila' an adina iyateh diyen dogohna. Mu athidiy na'at ta wan mipatigoy anabaktun Apu Dios ya ta'on on hay anabaktu' an Imbabalena.

⁵Ya ta'on on pinpinhod Jesus dadiyen tulun hina'aggi ⁶ya agge ni' imme.

Ta nala'uh di duway algo ot ⁷alyona mohpeh nadan itudtuduwanay, Ibangngad ta'uh ad Judea.

⁸Mu alyon nadan itudtuduwanay, Apu Jesus, tanganun ta'u bo ibangngad hidi yaden atna teey algoh nala'uh hi e pamatayannot nadan tataguhdi i he'a.

⁹Mu alyon Jesus di, Undan bokon himpulut duway (12) olas hinan mapatal? Ot nan tagun mundallanan hinan mapatal ya adi mihali'dud te matigo nan awona. ¹⁰Hanan ena pundallananan hinan mahdom di

ihali'dudana te munhihillong.^c ¹¹ Ot alyon bon Jesus di, Hanan iba ta'un hi Lasarus ya nalo' mu ume ta'u ta e' bangonon.

¹² Ya alyonday, Ot maphod hi'on nalo' ta mabalin an pumhod. ¹³ Mu hay pinhod Jesus an ibaga ya nateh Lasarus. Mu hay na'awatanda ya alyonda on immannung an nalo'.

¹⁴ Ta alyon mon Jesus di, Umman nateh Lasarus ¹⁵ mu maphod ta ma'ida' hidih din natayana ta wan hi umayan ta'u ya tigonyuy ato' ta wan mihamad di pangulugyun ha'on. Ot ma'ayu ta ume ta'u.

¹⁶ Ta hi Thomas an alyondah hi Dappel ya inalinah nadan ibbanan itudtuduwan Jesus di, Mi'ye ta'un namin ta ta'on on mi'yate ta'un hiya.

¹⁷ Ta hidin dimmatong da Jesus hi ad Betani ya dingngolnan nala"uh moy opat di algo hi nilubu'an Lasarus. ¹⁸ Ya hidiyen boblen awadanda ya nihaggon hi ad Jerusalem an umeh tuluy kilumitluy nundawwiya. ¹⁹ Ta hiya nan dakolday Judyu an nalpuh ad Jerusalem an immeh balen da Marta i Mary ta eda inal'alubiyag dida.

Hay Mummahuh Nate Ya Hay Mangdat Hi Pi'taguwan

²⁰ Hidin dingngol Marta an tuwe da Jesus ot ma'annen e midamu i dida. Mu hi Mary ya nabatihidih baleda. ²¹ Ta hidin nundadamuda ya inalinh Marta i Jesus di, Apu Jesus, onha wahtu'ah din nundogohan ibba' ot wan agge nate. ²² Mu ta'on on ad uwani ya innila' an nan ibagam i Apu Dios ya atona.

²³ Ya alyon Jesus di, Adi'a minomnoman ot tumaguh ibbam.

²⁴ Ya alyon Marta di, O innila' an tumaguh udum hi algoh tun amahuwan di numpun'ate.

²⁵ Ya alyon Jesus di, Ha'on nan mummahuh nate ya ha'on boy mangdat hi itaguwan. Ot hanan kumulug i ha'on ya ta'on on mateh ad uwani ya mi'tagu i Apu Dios hi munnananong. ²⁶ Te an namin nadan kumulug i ha'on ya waday pi'taguwandah munnananong. On patiyom hituwen imbaga'?

²⁷ Ya alyon Marta di, Apu Jesus, patiyoy' te innila' an he'a nan Kristu an Imbabalen Apu Dios an hihinnodmin umalih tun luta.

²⁸ Ot ibangngad Marta hi awadan ibbanan hi Mary ot ikutyamanan alyonay, Wahnan immali nan muntudtudu an ipa'ayag da'a.

²⁹ Ya natanna'dog hi Mary ot mangen ena damuwon da Jesus ³⁰ te aggeda ni' dimmatong hinan boble te immohongdah nan nanamuwan Marta i dida. ³¹ Ya hidin tinigon nadan Judyu an na'amung hi nakakan Mary ya nitnudda te alyonda on umeh nan nilubu'an ibbana ta hidiy ena kumgaan. ³² Mu hidin dimmatong hi Mary hi awadan da Jesus ot

---

^c 11:10 Hay pinhodnan ibagah nan munhihillong ya mahapul an aton ta'u nan inyukod Apu Dios i dita'u te onha palpaliwan ta'u ya alinah ma'id mo ha timpu ta'un mangat.

inayunan mundu'un hi hinangngabna. Ya mungkoga an alyonay, Apu Jesus, onha wahtu'ah din nundogohan ibba' ot wan agge nin ot nate. ³³Ya hidin tinigon Jesus an kungah Mary ya ta'on on nadan Judyu an nitnud i hiya ya nunhiglan mahkit hi punnomnomana an gapuh homo'nan dida. ³⁴Ot alyonay, Daanay nangilubu'anyun hiya?

Ya alyonday, Ume ta'u Apu Jesus ta tigom. ³⁵Ya ta'on on hi Jesus ya limmuwa. ³⁶Ta hidin tinigon nadan Judyu ya inalin di udum di, Immannung eh'a neen ongal di naminhodnan Lasarus. ³⁷Mu nadan udum ya alyonday, Ot ten hiyay nangipaphod hi matan nan napilok ta tumigo ot onha wahtu ot alinah impaphodnah Lasarus ta agge nate.

Hay Namahuwan Lasarus

³⁸Ta hidin dimmatongdah nan nilubu'an Lasarus an natungab i han ongal an batu ya nunhiglan umukayungan hi Jesus. ³⁹Ta alyonay, Aanonyu nan tungab.

Mu alyon Marta di, Apu Jesus, ad uwani e mon mi'apat teeh algoh nilubu'ana ya nunhigla mahan mon ma"agub.

⁴⁰Mu alyon Jesus di, Undan agge' imbaga i he"a Marta an wada'ey pangulugmu ya tigom di anabaktun Apu Dios. ⁴¹Ot eda mo aanon nan tungab nan lubu'an. Ta hidin inaanda ot itangad Jesus hi ad abunyan ot alyonay, Ama, munhanaa' te dingngolmu boy dasal'u. ⁴²Ya innilaa' tuwalin he"a ya nanongnan donglom di ibaga'. Ya manueh impadngol'uh tuwen imbaga' i he"a ya ta donglon tudan tatagu ta wan patiyonda an he"ay nannag i ha'on. ⁴³Ot tumkuk an alyonay, Lasarus, ma'ukat'a. ⁴⁴Ya alinah on himmawwang hi Lasarus an nunnanong nan linen an niputiput hi hukina ya adolna ya nalibbutan hi luput di uluna.^d Ot alyon Jesus hinadan tataguy, Aanonyu nan niputiput i hiya ta way atonan dumallan.

Hay Nunhahapitandah Atondan Muntiliw I Jesus

(Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; Luke 22:1-2)

⁴⁵Ta dakol nadan Judyu an nitnud i Mary an kimmulug i Jesus an gapu i diyen tinigodan inatna. ⁴⁶Mu nadan udum ya immedah awadan nadan Paliseu ot eda ihudhud hidiyen inat Jesus. ⁴⁷Ta impa'ayag nadan Paliseu ya nadan nabaktun padi nadan udum an mangipangpanguluh nadan Judyu ta na'amungdan namin ot alyonday, Nganne nin di aton ta'u te aay an dakol mo nayyay ina'inatnah milagro? ⁴⁸Ot adi ta'u e padinongon ya umannung an lo'tat ya hiyay un'unudon an namin nadan tatagu. Ya at'ehdiy ma'at ya ma"id ha mapto' ya bumungot nadan ap'apun di i Roma

^d 11:44 Hay pangat nadan Judyu hi nate ya putiputandan namin di adolnah linen ya han nat'on an luput hi uluna.

ot ma'id ha bahhonan dadagonda tun Templo ya tun numboblaysan ta'u ta mahiyahhiya' ta'u.

⁴⁹Mu hi Kayapas an nabaktun padi i diyen tawon di himmapit ot alyonay, Ma'id mahan nee ha innilayu. ⁵⁰Undan aggeyu innilan udu'dulnay mateh naen ohan tagu mu ta bokon dita'un namin an Judyuy mababhah?

⁵¹Mu hidiyen imbagana ya aggena innila an hi Apu Dios di nangipanomnom i hiya te hiyay nabaktun padi i diyen tawon. Ya athidiy inalina te hi Jesus di mangiyateh nadan ibbanan Judyu. ⁵²Mu bokon nadan Judyu ya abuh di iyatena te ta'on on nadan i'imbabalen Apu Dios hi abobleboble ta wan ahina amungon dida ta ma'ohhada.

⁵³Nihipun i diyen algo ya nunhahapitanday atondan mamate i Jesus. ⁵⁴Ta hiya nan agge numpatpatigoh Jesus hinadan a'am'amungan di Judyu. Ot makak hi ad Judea ot ipluynah ad Epraim an nihaggon hinan agge naboblaysan ot hidiy ihaha"adandah nadan itudtuduwana.

⁵⁵Mu hidin agagga ya madatngan nan ngilin di punnomnommandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt ya dakolday tatagun immeh ad Jerusalem an nalpuh abobboble. Ta eda aton nan nibagah nan tugun an atonda ta wan mibilangdah malinis ta midadaanda i diyen ngilin. ⁵⁶Ya dadiyen tatagun uggan umeh nan Templo ya pinhodan tigon hi Jesus ta hiya nan munhimbabaggadan alyonday, On umali nin hi Jesus hi ad uwanin ngilin onu adi? ⁵⁷Mu nada'e pibon Paliseu ya nadan nabaktun padi ya imbagadah nadan tatagu ta ipa'inniladan diday awadan Jesus ta way atondan muntiliw i hiya.

Hay Nangihitaan Mary Hinan Lanah Hukin Jesus

(Matthew 26:6-13; Mark 14:3-9)

12 ¹Hidin onom di algo ya ahi madatngan nan ngilin ya imme da Jesus hi ad Betani an nunhituwan din nate an hi Lasarus an tinagun Jesus. ²Ta onda dimmatong da Jesus ya indadaan Marta di anonda. Ta hidin manganda ya ni'an hi Lasarus i dida. ³Yaden hi Mary e ya ena inukat han butilyan nattuwan hi na'angnginan lana an nard ot ihiitnah hukin Jesus ot pamu'nahnay ibu'na. Ta immalimuttamut di banglunah nan bale. ⁴Mu nan ohan itudtuduwan Jesus an hi Judas Iskariot an hiya nan mangipatiliw i hiya ya alyonay, ⁵Ayayyuka. Onha mannot ha igattang hinae ot ongal an pihhu ta mabalin an midat hinadan nun'awotwot. Te hay balolna ya mabo'lah nan hintawon. ⁶Mu hidiyen imbagan Judas ya on pohod di hapitna ya abuh te hay immannung ya ma'id ha punnomnomnah nadan nun'awotwot. Te ona aka'akawon nadan pihhun niyukod i hiya an ida'idat di tatagun dida. ⁷Ot alyon Jesus i Judas di, Ukod i hiyah atona. Te umman hinae'en lana ya ona tuwali impapa'e ta usalona ta midadaan di adolu hi e' ilubu'an. ⁸Hanada'en nun'awotwot

an pangdatanyuh iboddangyu ya nanongnan wadawadada i da'yu. Mu ha'on'e ya adi minaynayun di e' id'idduman i da'yu.

⁹Hidin dingngol nadan dakol an Judyu an wadah Jesus hi ad Betani ot mitnuddahdi. Mu bokon hi Jesus ya ammunay pinhodan e tigon te ta'on on hi Lasarus an tinagunah din natayana. ¹⁰Ta hiya nan ta'on on hi Lasarus ya pinhod nadan nabaktun padi an ipapate. ¹¹Te gapuh namahuwana ya dakolday Judyu an nangiwalong hinan inunudda tuwali ta hi Jesus moy un'unudonda.

Hay Immayan Jesus Hi Ad Jerusalem
(*Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; Luke 19:28-40*)

¹²Hidiyen nabigat ya dingngol nadan dakol an tatagun nahayup i diyen ngilin an umeh Jesus hi ad Jerusalem. ¹³Ot eda pun'alay tubun di palma ot mangedan e manamun hiya on ahitutukukdan alyonday, Madayaw'a an hinnag Apu Dios an Patul ta'un tinanud Israel.

¹⁴Yaden hi Jesus e ya ona inakhupan han kilaw an dongki ot puntakkayana. Ta hidiyey nipa'annungan nan impitudo' Apu Dios an alyonay, ¹⁵Mundinol ayun tataguh ad Jerusalem. Te nan Patulyu ya tigonyun tuwen nitakke i han kilaw an dongki.^e

¹⁶Mu nadan itudtuduwan Jesus ya aggeda ni' na'awatan i diyen na'atana mu hidin imme moh Jesus hi ad abunyan ya ahida mohpe nomnomnomon an hiyay nipa'annungan nan impitudo' Apu Dios hidin nadne.

¹⁷Ya hanada'en tatagun nanigoh din nanaguwan Jesus i Lasarus ya eda imbagabagah diyen na'at. ¹⁸Ta hiya nan nundongol ta dakolday tatagun e nanamun Jesus. ¹⁹Mu nada'e pibon Paliseu ya nunhahapitdan alyonday, Adi ta'u tee abalanan an padinongon. Te tigon ta'u'e an pamaag ya hiyay unudon an namin di tatagu.

²⁰Ya wadaday bokon Judyu an Greek an ni'ye i diyen ngilin hi ad Jerusalem ta eda mi'dayaw i Apu Dios. ²¹Ta diday immeh nan ohan itudtuduwan Jesus an hi Philip an i Betsayda hidih ad Galilee ad ot ibagadan hiyan alyonday, Donglom'en iba te pinhodmi man an tigon hi Jesus.

²²Ot e ibagan Philip i Andrew hidiyen imbagada ot umedan duwah awadan Jesus ot ibagadan hiya. ²³Ya alyon Jesus di, Nadatngan mo tee nan e' ipabaktuwan an Nitulang Hitun Tatagu. ²⁴Mu ibaga' i da'yu an hay ipaddungan nan ma'at i ha'on ta wan dumakolday kumulug i ha'on ya nan ohok an gahin di ihok hinan luta ta milubu' ya ahi humango ta bumunga ta dumakol. ²⁵Ot nan tagun hay pi'taguwana tun luta ya abuh di nonomnomona ya mihi'an i Apu Dios hi inggana. Mu nan tagun

^e 12:15 Sekariah 9:9

bokon hay itaguwanah tun luta ya abuh di nomnomnomona ta ha ahan nan pangunudanan Apu Dios ya hiyay mi'taguh munnananong. ²⁶Ot nadan naminhod an munhilbin ha'on ya mahapul an ha'on di nanongnah un'unudonda ta mabalin an hanan umaya' ya mi'yalidan ha'on. Te an namin nadan munhilbin ha'on ya ipabaktun Ama.

Hay Nangibagaan Jesus Hi Ena Atayan

²⁷Alyon bon Jesus di, Ad uwani ya nunhiglan mahkit hi e' punnomnoman hinan e' punligatan. Mu ta'on on athidi ya adi' dawaton i Ama ta adiya' ni' mate te hiyah naey gapunah immaliya' hitun luta.

²⁸Ta ona indappuh diye ot mundasal an alyonay, Ama, dawato' an ipatigom di anabaktum hinadan tatagu. Ya alinah on wada han hapit an nalpuh ad abunyan an alyonay, Impatigo' mo tuwaliy anabaktu' an gapuh nadan ina'inatmu. Mu ta'on ya ipatigo' bo. ²⁹Ya dingngol nadan na'amung hidiyen munhapit mu alyonday, Kimmidul. Mu nadan udum ya alyonday, Umman ni'hapit nan anghel Apu Dios i hiya.

³⁰Mu alyon Jesus di, Umman da'yuy nangipadngolan Apu Dios i nae an bokon ha'on ta panginnilaanyu an dingngolna nan imbaga' i hiya. ³¹Te tuwen madatngan di pangipatigan Apu Dios hi nangabakanah nadan adi maphod an ma'ma'at hitun luta ya ta'on on hi Satanas an mangipangpanguluh nadan tataguh tun luta. ³²Te hitun ipabaktuwa' ya mabalin an dakolday tatagun kumulug i ha'on.

³³Hidiyey imbagan Jesus ta ipa'innilanay a'at di ena atayan. ³⁴Mu alyon nadan tatagu di, Hay nituddun da'mi hinan Nitudo' an Tugun ya alyonay, Nan Kristu ya minaynayun di itaguwanah inggana. Mu nganunmu bo alyon hi Nan Nitulang Hitun Tatagu ya mipata' hi krus? Undan nganneh diye an Nitulang Hitun Tatagu?

³⁵Ya alyon Jesus di, Ha'on an mamatal hi punnomnom di tagu ya adi madney id'idduma' i da'yu ot hanat donglonyu nadan itudtudu' ta adi ayu ay wahnun munhihillong. Te hanan mundallanan hinan hilong ya adina tigon di umayana. ³⁶Ot ad uwanin wadaa' ni' an mamatal hi punnomnomyu ya maphod on ayu kumulug i ha'on ta wan mapatalan di punnomnomyu.

Ta ona inalih diye ot umaan hidi an agge numpatpatigon dida.

Hay Agge Kimmulugan Nadan Judyu I Jesus

³⁷Hanadan Judyu ya tinannigoda nadan dakol an milagro an ina'inat Jesus mu hiya damdaman adida kumulug. ³⁸Ta diday nipa'annungan din impitudo' Apu Dios i Isaiah an alyonay, Nganne nin mahan ha mamatih nan ipa'innilami? Ya nganneda nin di pangipatigan Apu Dios hinan ongal an abalinana?^f

^f 12:38 Isaiah 53:1

³⁹Atdahdi te alyon tuwalin Isaiaah di, ⁴⁰Datuwen tatagu ya paddungnay pinilok Apu Dios ta adi tumigoy matada. Ya paddungnay impakulhinay nomnomda ta adida ma'awatan nan a'at Apu Dios. Ta hiya nan adida muntutuyuh nadan bahulda ta hiya nan ma'id ha aton Apu Dios an mangipaphod i dida.^g

⁴¹Athidiy imbagan Isaiaah te nipatigon hiya nan a'at di anabaktun Jesus. ⁴²Mu ta'on on athidi ya dakolda damdama nadan mangipangpanguluh nadan Judyu an kimmulug i Jesus mu aggeda imbagbaga te tumakutdah nadan Paliseu te alinah adida pi'yamungon didah nan a'am'amunganda. ⁴³Te dida'e ya hay e pangipabaktuwan di tatagun diday pohpohdonda an bokon hanan e pangipabaktuwan Apu Dios i dida.

Hay Inalin Jesus Hi Munhumalyah Tatagu

⁴⁴Inlot Jesus di hapitnan nuntudtudu an alyonay, Nan tagun kumulug i ha'on ya bokon ha'on ya ammunay kinulugna te ta'on on nan nannag i ha'on. ⁴⁵Ya atbohdi nan nanginnilah a'at'u an na'innilaana damdamay a'at nan nannag i ha'on. ⁴⁶Te immaliya' ta wan patala' di punnomnom di tataguh tun luta an mangulug i ha'on ta wan adida minaynayun an miha'ad hinan paddungnay munhihillong.^h ⁴⁷Ya ta'on on hanadan adi manganud hinadan dingngoldan hapit'u ya adi' humalyaon dida. Te immaliya' hitun luta ta ihwang'uy tatagu an bokon hay e' panumalyaan i diday nun'iyali'. ⁴⁸Mu hitun udidin di algo ya waday ahi munhumalyah nadan humihiwon ha'on ya mungngoheh nadan itudtudu'. Ya hay a'innilaana an numbahulda ya hay aggeda nangunudan hinadan inali'ali'. ⁴⁹Te hanadan intanudtudu' ya agge nalpun ha'on ya abuh te inun'unud'u nan imbagan Ama an nannag i ha'on. ⁵⁰Hanadan itudtudu' nimpe ya nalpu i Ama ot hanadan manganud hinadan tugun Ama ya mi'tagudan hiyah munnananong.

Hay Nangulahan Jesus Hi Hukin Nadan Itudtuduwana

13 ¹I diyen ibigatana ya i diyey panghipunandah nan ngilin di punnomnommandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt ya innilan Jesus an nadatngan moy panaynanah tun luta ta mumbanggad i Amana. Ya nunhiglay pamhod Jesus hinadan kimmulug i hiya. Ta hidiyen nahdom di nangipatiganah nan ongal an pamhodnan dida.

²Ta i diyen mun'ahdom ya na'ubung da Jesus hinadan itudtuduwana ta manganda. Mu hi Judas Iskariot an hi na' Simon ya impanomnom tuwalin Satanas i hiyay atonan mangipatiliw i Jesus. ³Mu innilan Jesus an ongal di abalinana an indat Amanan hiya. Ya innilanan hi Apu Dios di

^g 12:40 Isaiaah 6:10   ^h 12:46 John 1:4; 8:12; 9:5

nalpuwana ta hiya nan hiya boy pumbangngadana. ⁴Indani ya timma'dog ot aanona nan oddah di lubungna ot alana han tuwalya ot iwakohnah gitangna. ⁵Ot ikuyagna nan liting hinan besin ot ulahanay hukin nadan itudtuduwana ot pu'nahanah nan tuwalya. ⁶Mu hidin nipto' i Simon Peter ya alyon Peter di, Apu Jesus, on ulaham di huki'?

⁷Ya alyon Jesus di, Innila' an ad uwani ya aggem innilay a'at tuwen ato'. Mu udum hi algo ya innilaom.

⁸Ya alyon Peter di, O mu adi' ahan pohdon an he'ay mun'ulah hi huki'.

Ya alyon mon Jesus di, Adi'a'e mumpa'ulah ya ma'id ha niyatam i ha'on.

⁹Ot alyon mon Simon Peter di, Ot at'ehna ya agam mo ta ta'on on hay huki' ya ta'le' ya ulu' ya ulaham.

¹⁰Ya in'alig Jesus an alyonay, Nan tagun nagibbuh mon nun'amoh ya adi mahapul bon amhon te ammuna mo nan hukina an nahuhupu' hinan ena dimmanallanan di ma'ulahan. Ya da'yue' ya mibilang ayuh malinis an ammuna han oha an adi. ¹¹Manu'eh athidiy inalin Jesus ya innilanan waday oha i dida an adi mibilang hi malinis ta hiyay mangipatiliw i hiya.

¹²Ot hidin nagibbuh an inulahanay hukidan namin ot ilubungna mohpeh diyen oddah di lubungna ot mumbangngad hinan inumbunana. Ot alyonan diday, On na'awatanyuh naen inat'un da'yu? ¹³Alyonyuy ha'on nan muntudtudu i da'yu ya ha'on di Ap'apuyu. Ya immannung an athidiy a'at'u.

¹⁴Mu ta'on on athidi an ha'on di muntudtudun da'yu ya ha'on di Ap'apuyu ya inulaha' di hukiyu. Ot maphod on atonyuh tuwe an munhin'u'ulah ayuh hukin di hinohha. ¹⁵Ot hanat hituwen pangat'un da'yuy pangiyunnudanyu.

¹⁶Ot ibaga' i da'yu an ma'id ha baal hi nabakbaktu mu nan ud baal i hiya.

Ya atbohdi nan hinnagda an e muntuddu an adi mabalin hi nabakbaktu mu nan nannag i hiya. ¹⁷Ot ad uwani mo an na'awatanyu datuwe ya hanat atonyu damdama ot pa'amlongon da'yu i Apu Dios. ¹⁸Mu bokon da'yun namin di pangalya' te innila' di a'at nadan pinto'u te waday ohan da'yun agge immannung an niddum i ha'on. Mu ta'on ta mipa'annung

din impitudo' Apu Dios an alyonay, ⁱHanan ohah nadan nun'ibba'ibba' an ni'ani'an i ha'on ya mi'buhul i ha'on.

¹⁹Agge ni' na'at hituwe mu ibaga' teeh ad uwani i da'yu ta hitun ipa'annungana ya patiyonyun immannung nan imbaga' an a'at'u. ²⁰Ya ibaga' bo i da'yu an hanan tagun mangabulut hinan honago' an umat i da'yu ya ha'on di inabulutna. Ya atbohdi inabulutnah Ama an nannag i ha'on.

Hay Nangipa'innilaan Jesus Hinan Mangipatiliw I Hiya
(*Matthew 26:20-25; Mark 14:17-21; Luke 22:21-23*)

²¹Hidin inalin Jesus hidiye ya matigon minomnoman. Ot alyonay, Ibaga' bo i da'yu an hay ahi mangipatiliw i ha'on ya oha i da'yu. ²²Ta

---

ⁱ 13:18 Psalm 41:9

pamaag ya muntitiggawan nadan itudtuduwana te aggeda innila hi'on nganne i diday pangibagan Jesus i diye. ²³Hay nihaggon i Jesus hinan pangananda ya nan pinpinhodna an ohah nadan itudtuduwana ²⁴ta hiyay nangisinyasan Simon Peter hi mummahmah i Jesus hi'on ngannen diday mangipatiliw i hiya. ²⁵Ta inwingina mo i Jesus ot ikutyamnan alyonay, Apu Jesus, on nganneh diyen alyom hi mangipatiliw i he'a?

²⁶Ya alyon Jesus di, Nan pangidata' ituwen itamol'un tinapay ya hiyah diye. Ot itamolna nan tinapay ot idawawana i Judas Iskariot an hi na' Simon. ²⁷Ta hidin inalan Judas nan tinapay ya nih'op hi Satanas i hiya. Ot alyon mon Jesus i hiya di, Agam ta atom nan ninomnimmun aton. ²⁸Mu agge na'awatan nadan itudtuduwana nan pinhodnan alyon i Judas. ²⁹Ya gapu ta hi Judas di niyukodan nan na'amung an pihhuda ya hay ninomnom nadan udum ya alyonday wan waday e ipagatang Jesus i hiyah nan mahapulda i diyen ngilin onu waday ena idat hi pihhuh nadan nun'awotwot. ³⁰Ta hidin inan Judas nan tinapay ot inayunan lumah'un ya dee mon nahdom.

Nan Balun Tugun Jesus

³¹Hidin imme moh Judas ya alyon Jesus di, Ad uwaniy ipabaktuwan nan Nitulang Hitun Tatagu ta wan mipabaktu damdamah Apu Dios. ³²Te di'et mipabaktuh Apu Dios an gapuh nan ma'at i ha'on ya adi madne ya ipabaktuwa' damdaman hiya.

³³Ot ibaga' i da'yu an na'omtang mo tee han idduma' i da'yun i'iba. Ta ahiya' e hamahama'on mu ibaga' i da'yu tee din imbaga' hinadan mangipangpanguluh nadan Judyu an hanan umaya' ya adi mabalin hi umali ayuhdi. ³⁴Ta hiya nan hay baluh itugun'un da'yu ya hanat mumpopohodan ayu an umat hinan pamhod'un da'yu. ³⁵Te atonyu'ehdi ya hidiyey panginnilaan di tatagu an ha'on di un'unudonyu.

Hay Nangipa'innilaan Jesus Hi Pangiha'utan Peter I Hiya (*Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; Luke 22:31-34*)

³⁶Ya alyon Peter di, Apu Jesus, undan danay umayam?

Ya alyon Jesus di, Adi mabalin hi mi'yali'ah nan umaya' hi ad uwani mu udum hi algo ya mitnud'a.

³⁷Ya alyon bon Peter di, Mu tanganu on adi mabalin hi mi'yeya' hi ad uwani? Umman nundadaana' an mangiyate i he'a.

³⁸Ya alyon Jesus di, On immannung an iyatem di pangipapto'mun ha'on? Ibaga' i he'a an adi tumalanuh ad uwanin nahdom ya mumpitlun alyom hi aggeya' innila.

Nan Pangi'wan An Ume I Apu Dios

14 ¹Alyon bon Jesus di, Adi ayu minomnoman. Ta hay maphod ya inaynayyun mundinol i Apu Dios ya mundinol ayu damdaman

ha'on. ²Te hidih nan nunhituwan Ama ya dakol nadan mun'a'aphod an punhituwan. Ot mamanguluwa' an ume ta wan e' idadaan an namin di iha'adanyuh tun umaliyanyu. Te onha agge immannung ot adi' ibaga i da'yu. ³Ta nidadaan'e ya mumbangngada' ta awiton da'yu. Te pinhod'un umali ayuh awada'. ⁴Ya mabalin an mangunud ayu te innilayu nan awon.

⁵Mu himmapit hi Tomas ya alyonay, Apu Jesus, aggem man innila nan umayam ot nganney panginnilaanmih nan awon?

⁶Ya alyon Jesus di, Ha'on nan awon te ha'on di alpuwan nan nipto' an ma'unud ya nan pi'taguwan i Apu Dios. Ta hiya nan ma'id ha mabalin hi umeh awadan Ama hi'onda adi i'wa i ha'on. ⁷Ot hi'on innilaa' i da'yu ya innilayu damdamah Ama. Ya immannung an innilayuh ad uwani te tinigoyu mo.

⁸Ya alyon Philip di, Apu Jesus, at'ehna ya nganunmu adi ipatigoh Amam i da'mi ta wan mapnek ami?

⁹Ya inalin Jesus di, Ngalngalam mahan han niyatanyu. Nadney nidduma' i da'yu ya aggeyu innilay a'at'u? Ibaga' i da'yu an nan tagun nanigon ha'on ya tinigonah Ama. Ya tanganunmu bo alyon hi ipatigo' hi Ama? ¹⁰Undan adim patiyon an wadaa' i Ama ya atbohdi i Ama an wada i ha'on? Ya an namin nadan impa'in'innila' i da'yu ya nadan ina'inat'un tinannigoyu ya agge nalpun ha'on ya abuh te hay nangat ya hi Ama an wadan ha'on. ¹¹Ot hiya nan mahapul an patiyonyu nan imbaga' an wadawadaa' i Ama ya atbohdi Ama an wadawadan ha'on. Mu alinah on bokon hanadan imbagabaga' di gapunah kumuluganyun ha'on ya hanat hanadan milagron ina'inat'uy kumuluganyu. ¹²Ot ibaga' i da'yu an hanadan kumulug i ha'on ya mabalin an atonda nadan umat hinadan ina'inat'u. Ya ong'ongngal di abalinanyu te mumbangngada' i Ama ta way ato' an bumoddang i da'yu. ¹³Ta an namin di ibagayun Ama an gapuh kimmuluganyun ha'on ya midat i da'yu. Te pohdo' an nan ato' an Imbabalenay mangipatigoh anabaktun Ama. ¹⁴Ot an namin di ibagayu an gapuh kimmuluganyu i ha'on ya ato'. ¹⁵Ya onha pohpohdona' i da'yu ot unudonyu nadan tugun'u.

Hay Nangibagaan Jesus Hi Umaliyan Nan Espiritun Apu Dios

¹⁶Alyon bon Jesus di, Ibaga' i Ama ta honagona han umalin bumoddang i da'yu ta middum i da'yuh inggana ¹⁷an hidiye nan Espiritu ta hiyay mangipa'innilah nadan nipto'. Mu adi middum hinadan adi kumulug i ha'on te aggeda innilay a'atna ta hiya nan adida ma'awatan. Mu da'yun immunud i ha'on ya innilaonyuy a'atna ya middum i da'yuh inggana. ¹⁸Ya ta'on on taynan da'yuh ad uwani ya adi ayu umat hinan napuhig an ninganuy te ahiya' mumbangngad. ¹⁹Te immannung an agagga mo ya adiya' tigon hinadan agge kimmulug i ha'on. Mu da'yu'e ya ahiya' tigon te tumaguwa'. Ot atbohdi da'yu an mi'tagu ayun ha'on.

²⁰Ta hitun madatngan hidiyen algo ya ahiyu mohpe ma'awatan an wadaa' i Ama. Ya atbohadin wada ayun ha'on te wadaa' hinan nitaguwanyu. ²¹Ot hanan tagun immannung an waday pamhodnan ha'on ya abulutona nadan tutdudu' ya inunudna. Ot hanan athidin waday pamhodnan ha'on ya pohpohdon damdaman Ama. Ya atbohadin ha'on an pohpohdo' damdama ya hiyay pangipa'innilaa' hi a'at'u.

²²Ya alyon nan ohan hi Judas an bokon hi Judas Iskariot di, Apu Jesus, tanganu on da'mi ya ammunay pangipa'innilaam an bokon hi atagutaguh tun luta?

²³Ya alyon Jesus di, O te nan tagun waday pamhodnan ha'on ya diday mangunud hinan tutdudu'. Ta hiya nan pohpohdon damdaman Ama ya middum amin duwah nan nitaguwana. ²⁴Mu nadan ma'id ha pamhodnan ha'on ya adida unudon nadan tutdudu'. Ya hituwen inali' ya agge nalpuh nomnom'u ya abuh te nalpu i Ama an nannag i ha'on.

²⁵Ya innayun bon Jesus an alyon di, Impa'innila' danaen da'yu te wahtuwa' ni' an midmiddum i da'yu. ²⁶Mu adi madne ya honagon Ama nan bumoddang i da'yu an nan Espirituna ta hiyay manginaynayun hinan tamu' an muntutudun da'yu ya hiya boy mangipanomnom hinadan imbagabaga' i da'yu. ²⁷Ta ta'on hi taynan da'yu ya ipalinggop da'yu damdama. Ya hituwen linggop ya na'ahammad an adi umat hinan linggop di tataguh tun luta. Ot hanat adi ayu minomnoman ya adi ayu tumakut. ²⁸Ya dingngolyu nan inali' an ta'on on umeya' mu mumbanggada' damdama. Ot hi'on nahamad di pamhodyun ha'on ya mun'am'amlong ayu hi pumbanggada' i Ama te hiya ya nabakbaktu mu ha'on. ²⁹Ta'on hi adi ni' ma'at danaeh ad uwani mu ten padana' i da'yu ta wan hitun a'atana ya patiyonyu. ³⁰Te na'omtang mo tee han pi'hapita' i da'yu te tuwen madatngan moy umaliyan Satanas an ap'apun nadan tataguh tun luta. Mu ma'id damdama ha abalinanan mangabak i ha'on. ³¹Mu manu'eh waday ma'at i ha'on ya ta ipa'innila' hi tataguh tun lutay a'at di pamhod'un Ama. Ta hiya nan ato' an namin nan imbagana.

Ta ona inalih diye ot alyonay, Ma'ayu ta ume ta'u.

Nan Nahamad An Adol Di Greyp

15 ¹Wada bo han in'alig Jesus an alyonay, Ha'on nan nahamad an adol di nitanom an greyp. Ya hi Amay mumpapto' ituwen nitanom. ²Ta an namin nadan haping an adi bumunga ya aanona. Mu hanadan haping an bumunga ya iphodnan linisan ta dumakdakkol di ibungada. ³Ot umat ayu i datuwen haping an nalinisan te inabulutyu nadan intanuddu'. ⁴Ot hay maphod ya munnanong ayun ha'on ta munnanonga' i da'yu. Te umat hinan haping di greyp an gahin hi mitoto'to' hinan adolna ya ahi bumunga. Ta athidi i da'yu an gahin di ha'on di pundinolanyu ya ahi waday maphod hi iyatanyu. ⁵Te ha'on an

umat hi adol di greyp ya gahin on ha'on nimpey pundinolanyu ta umat ayuh nan haping an mitoto'to' hinan adol ta ahi waday abalinanyun mangat hi maphod an hidiyey paddungnay ibungayu. Te gahin on wadaa' i da'yu ya ahi waday abalinanyun mangat hi maphod. ⁶Te nan tagun bokon ha'on di pundinolana ya umat hinan haping an na'aaan ta namaganan'e ya inamung ta pu'ulon. ⁷Ya onha inaynayyun mundinol i ha'on ta unudonyu nadan intanuddu' ot an namin di ibagayun ha'on ya midat i da'yu. ⁸Ya nan panginaynayyunanyun mangat hi maphod ta paddungnay bumungabunga ayu ya hidiyey pangipabaktuwanyun Ama ta atigana an ha'on di un'unudonyu. ⁹Te ongal di pamhod Ama i ha'on ya atbohdiy pamhod'un da'yu. Ot hanat nanongnan mundinol ayuh nan pamhod'un da'yu. ¹⁰Ot hay mangidat hi dinolyuh nan pamhod'un da'yu ya nan pangun'unudanyuh nadan tutudu' an umat i ha'on an un'unudo' nadan pohdon Ama ta hiya nan madinola' hinan pamhodnan ha'on. ¹¹Ot danaey itugun'un da'yu te pohdo' an mi'yam'amlong ayun ha'on hinan ma'id ha nipaddunganan amlong. ¹²Mu hay ipa'anhan'un itugun i da'yu ya hanat mumpopohodan ayu an umat hinan pamhod'un da'yu. ¹³Ya hay nahamad hi aton an mangipatigoh pamhod hinadan ibba ya hi'on nundadaanta an mangiyate hi iphodanda. ¹⁴Ot hi'on un'unudonyu nadan tugun'u ya immannung an da'yuy i'iba'. ¹⁵Ta hiya nan adi da'yu mo ibilang hi baal te nan baal ya aggena innilay nomnom nan ud baal i hiya. Mu ha'on ya imbilang da'yuh i'iba' te an namin nadan imbagan Ama i ha'on ya imbaga' damdaman da'yu. ¹⁶Mu bokon da'yuy namto' i ha'on te ha'on di namto' i da'yu ta way atonyun manginaynayun an mangat hinan ipatamun Apu Dios an hidiye nan adi mapa'ih an bungayu. Ot an namin di ibagayun Ama hi'on idinolyun ha'on ya idatna. ¹⁷Ot pidwo' bon ibaga i da'yu an mahapul nimpe an mumpopohodan ayu.

Hay Humihiwawan Nadan Agge Kimmulug Hinadan Kimmulug I Jesus

¹⁸Alyon bon Jesus di, Ahiwawan da'yu'eh nadan tatagu an gapuh kimmuluganyun ha'on ya nomnomnomonyu an ha'on di namangulun inahiwawanda. ¹⁹Te onha umat ayu pibon dida an agge kimmulug ot mabalin an pohpohdon da'yu ya ibilang da'yuh ibbada. Mu pinto' da'yun ha'on ta hiya nan adi ayu umat i dida ta hidiyey gapunah pangahiwawanda i da'yu. ²⁰Ya nomnomnomonyu din imbaga' i da'yu an nan baal ya agge nabakbaktu mu nan ud baal i hiya. Ya innilayun napalpaligata' ot ta'on on da'yu ya paligaton da'yuh nadan tatagu. Ya wadaday namatih nadan intudtudu' ot atbohdin da'yu an wadaday mamatih nadan itudtuduy. ²¹Ya manu'eh waday mamalpaligat i da'yu an kimmulug i ha'on ya aggeda innilay a'at Apu Dios an nannag i ha'on. ²²Ya onha aggeya' immalih tun lutan nuntudtudu' ot wan alyon nadan tataguy ma'id ha bahulda. Mu ad uwanin immaliya' ya adi mabalin

hi alyondah ma'id ha bahulda. ²³Ot hi'on waday humihiwon ha'on ya hi Amay hiniwawanda. ²⁴Ya onha aggeda tinannigo nadan milagro an ina'inat'u ot mabalin an alyonday ma'id ha bahulda. Mu ta'on on tinannigoda mu hiyah diyen ahiwawan da'min Ama. ²⁵Ta hiyah naey nipa'annungan din nitudo' hinan Nitudo' an Tugun an alyonay, Ahiwawana' hinadan tatagu an ta'on on ma'id ha bahul'un dida.'

²⁶Mu honago' han bumoddang i da'yu an malpu i Ama an hidiye nan Espirituna an mangitudtuduh nadan nipto' ya mangipa'innilah nan a'at'u. ²⁷Ya ta'on on da'yu ya mabalin mohpe an eyu ipa'in'innilay a'at'u te da'yu nadan ni'uyuyug i ha'on an nihipun hidin nangihipuna' an nuntududu ta ingganah ad uwani.

16 ¹Alyon bon Jesus di, Manu'eh imbaga' danae i da'yu ya ta wan ihamadyuy pangulugyu ta ta'on on waday punligatanyu ya adiya' du'gon i da'yu. ²Te innila' an udum hi algo ya pun'ipalah'un da'yuh nan a'am'amungan di Judyu an adi da'yu pi'hayyupon i dida. Ya pumpateday udum i da'yu te hidiyey inniladah atondan mangipa'amlong i Apu Dios. ³Ya athidiy atonda te aggeya' innila ya atbohadin aggeda innilah Ama. ⁴Aggeda ni' na'at datuwe mu ipa'innila' hi ad uwani ta hitun a'atana ya nomnomnomonyu an pinadana' tuwali i da'yu.

Hay Tamun Nan Espiritun Apu Dios

Alyon bon Jesus di, Hidin hopapnah nuntududuwa' ya agge' imbaga danae te wadaa' ni' i da'yu. ⁵Mu ad uwani ya te mon mun'adatngan di pumbangngada' hinan nannag i ha'on ya ma'id ha ta'on on oha i da'yu hi mummahmah hi'on daanay umaya'. ⁶Te onnot boh on nan impa'innila' an eyu pumpaligatan hi udum hi algoy nomnomnomonyu. Ta hiya nan athina an on ayu umukayungan. ⁷Mu ibaga' i da'yu an immannung an hituwen e' panaynan i da'yu ya iphodanyu. Te adiya'e ume ya ma'id ha aton nan Espiritu an umalin bumoddang i da'yu. Ta hiya nan mahapul an umeya' ta honago' ta umali i da'yu. ⁸Ya i diyen umaliyana ya ipa'innilana' nadan adi kumulug nan a'at di bahul ya nadan mahapul an atonda ta wan mibilangdah maphod ya hay a'at di punhumalyan Apu Dios i dida. ⁹Ta hay ipa'innilana' a'at di bahul ya nan adida kumulugan i ha'on. ¹⁰Ya ipa'innilana' nadan atonda ta wan mibilangdah maphod te inyate' di bahulyun tatagu ot ahiya' mumbangngad i Ama ta ma'id mo ha tigonyun ha'on. ¹¹Ya nan a'at di punhumalyan Apu Dios an matigoh nan nangabakana i Satanas an ap'apun nadan agge kimmulug hitun luta.

¹²Dakol di pinhod'un ipa'innila i da'yu mu innila' an adiyu damdama ni' ma'awatan hi ad uwani. ¹³Mu hitun umaliyan nan Espiritun Apu Dios an mangipa'innilah nadan nipto' an ma'unud ya boddangan

da'yun mangat i dadiyen nipto' an pangat. Mu hay ipa'innilana ya bokon nan nalpuh nomnomna te ammunan nadan ipa'innilan Apu Dios. Ya ipa'innilana bo nadan ma'at i da'yuh udum hi algo. ¹⁴Ya ha'on di ipabaktuna te nan tugun'u damdamay ipa'innilana i da'yu. ¹⁵Te an namin nan wadan Ama ya wadan ha'on. Ta hiya nan alyo' di nan tugun'uy ipa'innilan nan Espiritu i da'yu.

Hay Inomnoman Nadan Itudtuduwan Jesus

¹⁶Ya alyon bon Jesus di, Agagga mo ya adiya' tigon i da'yu. Mu adi damdama madne ya tigon'a'.

¹⁷Ya alyon nadan udum an itudtuduwanah nadan ibbaday, Tanganuna nin alyon hi agagga mo ya adi ta'u tigon ya adi madne ya tigon ta'u bo? Ya nganne nin di pinhodnan ibagah nan alyonay umeh awadan Amana? ¹⁸Ya nganne nin di pinhodnan ibagah nan adi madne?

¹⁹Mu innilan Jesus an pohdondan mahmahan nan ibalanan diyen inalina ot alyonan diday, On hay pinhodyun mahmahan ya nan alyo' hi agagga mo ya adiya' tigon mu adi madne ya tigon'a' bo? ²⁰Ibaga' i da'yu an ahi ayu lumuwa an gapuh umukayunganyu. Mu hanada'en agge kimmulug ya nunhiglay amlongda i diyen ma'at i ha'on. Mu adi madney eyu umukayungan te ahi ayu mun'am'amlong. ²¹Te umat hinan babain nadatngan'ey pun'ayyamana ya nunhiglay pumpaligatana. Mu indani ta himmawwang nan golang ya ma'ibagan malingling nan numpaligatana te mun'am'amlong i diyen golang an inyayyamna. ²²Ot athidiy ma'at i da'yu te ad uwani ya umukayungan ayu. Mu hitun amahuwa' ta tigon'a' i da'yu ya ahi nunhiglay amlongyu. Ya ma'id ha mabalin hi mangaan i diyen amlong i da'yu. ²³Ta mihipun i diye ya adi mahapul an ha'on di pumbagaanyuh boddang. Te nomnomnomyu tun ibaga' an an namin di ibagayun Ama an gapuh pangulugyun ha'on ya idatna.^k ²⁴Mu ingganah ad uwani ya ma'id ni' ha imbagayu i Ama hinan pohdonyun idatnan da'yu. Ot hay maphod ya ibagayu nan mahapulyu ot midat i da'yu ta wan nahamad di eyu pun'am'amlongan.

²⁵Ya alyon bon Jesus di, Hanadan imbagabaga' i da'yu ya in'ali'alig'u. Mu udum hi algo ya dadno'o' moy ato' an mangipa'innilan da'yuh nan a'at Ama. ²⁶Ya hiya mohpey pumbaganyuh nan mahapulyu an gapuh pangulugyun ha'on ta adi mo mahapul an ha'on di mangibagan hiyah nan ibagayu. ²⁷Te pohpohdon da'yu i Ama an gapuh naminhodanyun ha'on ya hay namatiyanyu an hiyay nannag i ha'on ²⁸ta immaliya' hitun luta. Mu teen ad uwani ya taynan da'yuh tun luta ta mumbanggada' i Ama.

²⁹Ya alyon nadan itudtuduwanay, Danaen imbagam hi ad uwani ya nadadno' mohpe an agge ni'alig. ³⁰Ot ad uwani ya innilami mon

^k 16:23 James 1:5-8; 4:3

he"ay nanginnilah an namin an ta'on on hay nomnommi. Ta hiya nan patiyonmi an nalpu'a i Apu Dios.

³¹Ya alyon Jesus di, On immannung an patiyonyu mohpe? ³²Padana' tee i da'yu an agagga ya mahiyahhiya' ayu ta punhintataynana' an way ohaon umanamut hi nunhituwana. Mu bokona' damdama oha te wadah Ama an pun'ibba'. ³³Ya manu'eh ibaga' datuwen da'yu ya ta wan bumoddang hi pangulugyun ha'on ta luminggop di punnomnyu te dakol di punligatanyuh tun luta. Mu hanat adi ayu tumakut te inabak'u mo ayan namin nadan adi maphod an wah tun luta.

Hay Nangidasalan Jesus Hinadan Kimmulug I Hiya

17 ¹Hidin imbagan Jesus dadiyen namin ya intangadnah ad abunyan ot mundasal an alyonay, Ama, ad uwaniy nadatngan di em pangipa'innilaan hi anabaktu' an Imbabalem ta way ato' an mangipa'innila damdamah anabaktum. ²Te he"ay nangiyukod i ha'on hitudan tatagu. Ta an namin nadan pinto'mun kumulug i ha'on ya pi'taguwo' didah munnananong. ³Ta hituwen pi'taguwandah munnananong di panginnilaanda an he"a nan immannung an Dios an ma'id ha udum. Ya innilaonda damdama an ha'on nan Kristu an hinnagmuh tun luta. ⁴Ot impatigo' di anabaktum hitudan tatagu hinan e' nangigibbuan hinadan impatamum i ha'on. ⁵Ta hiya nan ad uwanin pumbanggada' hi awadam Ama ya dawato' an hanat ipabangngadmu i ha'on nan anabaktu' tuwali hidin agge ni' nalmu tun luta. ⁶Impa'innila' di a'atmu Ama i datuwen tatagu an agge ni' kimmulug. Ot gapu ta he"ay namto' i dida ya kimmulugda mon ha'on ot unudonda nadan tugunmu. ⁷Ta hiya nan ad uwani ya inniladan an namin nadan ina'inat'u ya he"ay nalpuwana. ⁸Te an namin nadan tugunmun inyukodmun ha'on ya impa'innila' i dida. Ya maphod ta inabulutda ta hiya nan ad uwani ya inniladan immannung an he"ay nannag i ha'on. ⁹Ot hay dawato' i he"a Ama ya hanat boddangam dida. Mu bokon hanadan agge kimmulug i ha'on di ibagbaga' te datuwen pinto'mun kimmulug i ha'on an tatagum di alyo' hi boddangam. ¹⁰Te an namin datuwen nibilang hi tatagu' ya tatagum damdama te he"ay namto' i dida ta kimmulugda i ha'on ta diday mangipatigoh anabaktu'. ¹¹Ot ad uwani ya tuwen madatngan di pumbanggada' hinah awadam. Mu datuwen tatagun pinto'mu ya mataynandah tun luta. Ot he"a ahan Ama di ukod an mumpapto' i dida ta wan he"ay nanongnah unudonda. Ya ta wan an naminda ya ma'ohhada an umat hi na'ohhaanta. ¹²Nhipun hi awada' i dida ta ingganah ad uwani ya impanapto'u dida an gapuh nan abalina' an nalpu i he"a. Ta hiya nan ma'id ha nihiwwe i dida an ammuna nan oha te on tuwali hidiyey iyatana an gapuh nan adi maphod an pangatna. Ta hiyay nipa'annungan nan impitudo'muh din nadne. ¹³Ot ad uwanin mumbanggada' i he"a ya impadngolu' i tudan tataguy dasal'u ta mawada i dida nan nunhiglan amlong an malpu i ha'on. ¹⁴Ya impa'innila' i didan namin nadan tugunmu ot unudonda. Ta hiya nan ahiwawan nadan

agge kimmulug dida te adida iyunnudan hinadan pangatda an umat hi inat'u an agge' inyunnudan hinan pangatda. ¹⁵Mu adi' alyon hi pa'aanom didah tun luta mu hay dawato' ya hanat ihwangmu didah nadan pamalbalin Satanas. ¹⁶Ta nan a'atda ya umat hinan a'at'un adi' iyunnudan hinan pangat nadan agge kimmulug. ¹⁷Ya hanat boddangam dida ta ihamaddan unudon nadan nipto' an tugunmu. ¹⁸Ot honago' damdama dida an umat hi nannagam i ha'on hitun luta ta wan eda ipa'in'innilay a'atmuh nadan tatagun agge ni' nanginnilah nadan tugunmu. ¹⁹Ot gapun dida ya iyappit'uy adolu ta paddungnay mi'nong i he'a ta iphodan nadan tatagun ta wan ta'on on dida ya miyappitdan he'a. ²⁰Ya bokon datuwen nangulug hi ad uwani ya abuh di idasala' te ta'on on hanadan kumulug hi udum hi algo an gapuh e pangipa'innilaan datuweh nadan tugunmu. ²¹Ya hay dasalu ya hanat ma'ohhadan namin an gapuh niddumandan dita ta umatda i dita an na'ohhata. Ta tigon'en hanadan agge kimmulug hidiyen a'atda ya mabalin an patiyonda an he'ay nannag i ha'on. ²²Ot gapu ta impabaktuwa' i he'a ya atbohdiy ato' i dida ta way atondan ma'ohha an umat hi na'ohhaanta. ²³Te pinhod'un nanongnan wadaa' i dida an umat hinan awadam i ha'on. Ot hanat ma'ohhada nimpe ta panginnilaan nadan agge kimmulug an he'ay nannag i ha'on. Ya ta ma'innilaanda an ongal di pamhodmun dida an umat hinan pamhodmun ha'on. ²⁴Ot hay pinhod'u Ama ya hanat udum hi algo ya datuwen tatagun pinto'mun kimmulug i ha'on ya umalidan middum i ditah nan awadam ta wan mi'yam'amlongdah pangipabaktuwam i ha'on an gapuh nan ongal an pamhodmun ha'on an nihipun hidin agge ni' nalumu tun luta. ²⁵Ot he'a Ama ya nipto' di pangatmu mu agge da'a innilah tudan agge kimmulug i ha'on. Mu innila da'a i ha'on ya atbohdiy nadan tatagun inyukodmun ha'on an inniladan he'ay nannag i ha'on ²⁶te diday nangipa'innilaa' hi a'atmu. Ya inaynayun'un mangipa'innilan dida ta wan mawadan dida nan pamhod an umat hinan pamhodmun ha'on. Te at'ehdiy pamhodda ya midduma' i dida.

Hay Nuntiliwandaan Jesus

(*Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; Luke 22:47-53*)

18 ¹Hidin nagibbuh an nundasal hi Jesus ot makak an in'uuyugna nadan itudtuduwana ot agwatonda nan wa'el an nungngadan hi Kidron ot umedah nan dommangna i han natanoman hi olibo.

²Ya innilan Judas hidiyen nangipluyanda te hidiy imminghah ugganda umayan i da Jesus. Hituwen hi Judas ya hiya nan mangipatiliw i Jesus.

³Ot i'uuyug Judas nadan dakol an titindalu ya nadan pulis an hinnag nadan nabaktun padi ya nadan Paliseu ot ipanguluna didahdiy nan awadan da Jesus an nundilagda ya numpangdondah matadom. ⁴Mu innilan tuwalin Jesus an namin nadan ma'at i hiya. Ta hiya nan hidin himmawwangda ot e midamu ot alyonan diday, Nganney eyu hama'on?

⁵Ya alyonday, Hi Jesus an i Nasaret.

Ya alyonay, Ten ha'on tee. Ya wahdih Judas an ni'ita'dog i dida. ⁶Mu hidin inalin Jesus di ha'on tee ya inhunodda ya mun'atutukkadda. ⁷Ya alyon bon Jesus di, On nganne aay di eyu hama'on?

Ya alyonda boy, Hi Jesus an i Nasaret.

⁸Ya alyon bon Jesus di, Ot ten imbaga' an ha'on tee. Ot ha'on'ey hama'onyu ya hanat adiyu ilagat tudan nun'ibba'. ⁹Manu'eh imbagan Jesus hidiye ya ta ipa'annungan din indasalna i Amana an alyonay, An namin nadan inyukodmun ha'on ya ma'id ha ohah mihiwwe i ha'on.

¹⁰Ya hi Simon Peter e ya nunhihikot. Ta hinuknutnay ispadana ot ipalangna ta na'aaan di winawwan an ingan di ohah nadan himbut nan nabaktun padi. Hay ngadan diyen himbut ya hi Malkus. ¹¹Mu alyon Jesus i Peter di, Ihikotmu nan ispadam. Te abuluto' hituwen punholholtapa' te hituwey pinhod Amah ma'at i ha'on.

¹²Ta ona inalih diye ya impudong nadan tindaluh Jesus an didah nan opisyalda ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ot pawwidonda. Ta onda binobod ¹³ot iyeda ni' i Anas an hi aman nan ahawan Kayapas an nabaktun padi i diyen tawon. ¹⁴Ya hidiyen hi Kayapas ya hiya din nangalih nadan na'amung an Judyu di, Udu'dulnah on mateh naen ohan tagu mu hanan mate ta'un namin.

Hay Nangiha"utan Peter An Nun'ibba'ibbanah Jesus
(*Matthew 26:69-75; Mark 14:66-72; Luke 22:54-62*)

¹⁵Ya da Simon Peter hinan nun'ibbanan itudtuduwan Jesus ya nitnunitnudda i da Jesus. Ya hituwen ohan itudtuduwan Jesus ya in'innilan nan nabaktun padi ta hiya nan ni'ihgop hinan lita"angan nan balen diyen nabaktun padi. ¹⁶Mu hi Peter ya aggeda innila ta hiya nan immohnong hidih nan bahhel di geyt. Ot ibangngad diyen nun'ibbana an nanginnilah nan nabaktun padi ot e mi'hapit hinan babain mungguwalyah nan geyt ta paghophonah Peter. ¹⁷Mu hidin tinigon diyen babaih Peter ya alyonan hiyay, On bokon he"ay ohah nadan intudtuduwan naen tagu?

Ya alyon Peter di, Bokon man. ¹⁸Ya gapu ta kottokottol ya nun'apuy nadan tagala ya nadan guwalyah nan Templo ta pun'aniduwanda. Ot umeh Peter ot e mi'yan'annidun dida.

¹⁹Yaden hi Jesus e ya wahdin humalyaon nan nabaktun padi an mahmahanay mipanggep hinadan itudtuduwana ya hi'on nganney intanuddunan dida. ²⁰Ya alyon Jesus di, Na'en intanuddu' hinadan tatagu ya ma'id ha agge nangngol te eya' timmanudduh nadan a'am'amungan di Judyu ya hinan Templo. ²¹Mu tanganu on ha'on di punmahmaham an bokon hanadan tatagun nangngol hinadan intanuddu' ot innilada?

²²Ya na'ibagon di ohah nadan tindalun tinampu' hi Jesus ot alyonay, Tanganunmu ihya aton hinay pambalmuh nan nabaktun padi?

²³Ya alyon Jesus di, On waday imbaga' hi adi maphod? Hi'on wada ya ibagam. Mu hi'on immannung nadan imbaga' ya tanganu on pamaaggon tumampu'a?

²⁴Ot ipiyen Anas hi Jesus an nunnanong an nabobod hi awadan Kayapas an nabaktun padi.

²⁵Yaden hi Peter e ya wahdin mi'yan'anniduh nan lita'angan. Ya wadada boy nangibagan alyonday, Ot ten he'ay ohah nadan intudtuduwan naen tagu? Mu inha'ut bon Peter an alyonay, Ay bokon man attog.

²⁶Mu alyon bon nan ohan himbut nan nabaktun padi i Peter di, Ot ten tinigo da'ahdih nan way natanoman hi olibo? Hidiyen himbut ya nitulang i Malkus an hiya nan pinalang Peter di ingana. ²⁷Mu inha'ut bon Peter. Ya alinah on timmalanu han kawitan.

Hay Nunhumalyaan Pilatu I Jesus

(*Matthew 27:11-31; Mark 15:1-5; Luke 23:1-5,13-25*)

²⁸On hiyah nawi"it i diye ot ikakdah Jesus hi balen Kayapas ot iyedah balen nan gobelnador an hi Pilatu. Mu nadan mangipangpanguluh nadan Judyu an nangitnud i Jesus ya aggeda ni'ihgop hi balen nan gobelnador. Te paniyon dida hi'onda hunggop hi balen di bokon Judyu an umat hinadan i Roma te mibilangda anuh nalugit yaden tuwen madatngan nan ngilin. Ya mibilangda'eh nalugit ya adida mabalin an mi'an hinan ngilin di punnomnommandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt. ²⁹Ta hiya nan hi Pilatu di limmah'un ot mahmahanan dida hi'on nganney bahul diyen tagu. ³⁰Ya alyonday, Onha ma'id ha bahulna ot undan namaag ya inyalimin he'a?

³¹Ya alyon bon Pilatu di, Ot at'ehna ya ukod ayun manumalyan hiya ta iyunnudyuh nan uldinyun Judyuy panumalyayun hiya.

Ya alyon dadiyen Judyu di, O mu da'min Judyu ya mipagol hi'on ukod ami on pinatemiy ohan tagu te hinaey inyuldinyun i Roma i da'mi.

³²Athidiy na'at ta nipa'annung din inalin Jesus an a'at di atayana. ³³Ot umeh Pilatu hinan punhumalyaana ot ipa'ayagnahdih Jesus ot alyonan hiyay, On he'a nan Patul di Judyu?

³⁴Ya alyon Jesus di, On nalpuh nomnommuh naen imbagam onu imbagan nadan tatagu?

³⁵Ya alyon Pilatu di, Agge' innilay a'atmu te bokona' Judyu. Ya undan nganne tuwaliy inatmu ta inyali da'ahtuh nadan ibbam an Judyu ya nadan nabaktun padi?

³⁶Ya alyon Jesus di, Ha'on ya immannung an patula' mu bokon hitun lutay pumputula'. Te onha hitu ot wan ni'yawwit amih nadan kimmulug i ha'on ta aggeya' inyalihituh nadan Judyu. Mu athituy na'at ta mipa'innila an bokon hitun lutay pumputula'.

³⁷Ya alyon bon Pilatu di, Ot on immannung an patula'?

Ya alyon Jesus di, Nipto' hinaen inalim. Te hiyah naey gapunah e' immaliyan hitun luta ta way ato' an mangipa'innilah nan nahamad an ma'unud. Ta hanadan naminhod ituwen nahamad an ma'unud ya diday kumulug i ha'on.

³⁸Ya alyon Pilatu di, On nganne nan nahamad an ma'unud? Ya limmah'un hi Pilatu ot umeh awadan nadan Judyu ot alyonan diday, Hay innila' ya ma'id ha bahul tuwen tagu. ³⁹Mu innilayu an atawotawon on nadatngan'e nan ngilin di punnomnommanyuh nihwangan handidan a'ammodyuh ateh ad Egypt on ipilubus'uy ohah nadan balud an miyunnudan hinan pohdonyu. Ot on pinhodyun nan patulyun Judyu di ilubus'u?

⁴⁰Mu ondaot ahitutukuk an alyonday, Bokon te hi Barabas. Ya hituwen hi Barabas ya na'innilan pimmate.

19 ¹Ta numbangngad moh Pilatu hi awadan Jesus ot ipahuplitnah nadan tindaluna. ²Ya tinuligonggongda han inapiddan pagat ot ipipongotdan Jesus ot ipilubungda han mumbolah' an ay lubung di patul. ³Ot layalayahanda an alyonday, Madayaw peman tun patulmin Judyu. Ot inayundan puntampu'.

⁴Ot lumah'un hi Pilatu ot alyonah nadan Judyu di, Tigonyu tee an ipalah'un'uh tuwen tagu te ma'id ha inakhupa' hi bahulna. ⁵Ta impalah'unah Jesus an nunnanong nan impipongotdan hiya ya nan impilubungdan hiya ot alyon Pilatu i diday, Tigonyu an wahtu teeh tuwen tagu.^m

⁶Mu hidin tinigon nadan nabaktun padi ya nadan guwalyah nan Templo hi Jesus ya inyal'aladaot an ahitutukuk an alyonday, Ipipata'muh krus.

Ya alyon Pilatu di, Ukod ayu mo attog ya inawityu ta da'yuy e mangipipata' i hiyah nan krus te ningamut an ma'id ha inakhupa' hi bahulna.

⁷Mu alyon nadan Judyu di, Tanganun ma'id ha bahulnah nan alyonay hiya nan Imbabalen Apu Dios? Yaden hina'en wahnannan tugun Moses ya mahapulan mipapate nan athinan tagu.

⁸Ta hidin dingngol Pilatu hidiyen imbagada ya namamay ena timmakutan ⁹ot hunggop hidih nan punhumalyaan ot alyonan Jesus di, Undan daanay nalpuwam? Mu agge timbal Jesus. ¹⁰Ya alyon bon Pilatu di, Tanganun'a adi tumbal? Undan aggem innila an waday abalina' an mangipilubus onu mangipipata' i he'ah nan krus?

¹¹Ya alyon Jesus di, Onha agge inyabulut Apu Dios hituwen ma'at i ha'on ot ma'id ha abalinam an mangat hi kumpulan ha'on. Ta hiya nan hanan nangipiyalihtun ha'on ya ong'ongngal di bahulna.

¹ 19:2 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English. ^m 19:5 Athidiy inalina te pinhodnan malmuy homo'dan Jesus.

¹²Ya namamay naminhodan Pilatu an mangipalubus i hiya. Mu hanadan Judyu ya inyal'aladan muntukuk an alyonday, Ipalubusmu'eh naen tagu ya ni'yat'an mi'bhul hinan patul hi ad Roma. Te nan mangalih hiyay patul ya mi'bhul i hiya. ¹³Ya gapu ta athidiy nangalidan Pilatu ya impalah'una moh Jesus ot e umbun hinan ubunana hinan way nada'da'an hi batu an ubunana hi'on munhumalya. Hay pangalin di Judyu i diyen nada'da'an hi batu ya Gabbata.

¹⁴Ya hidin tuwen tongan di algo i diyen algo ya alyon Pilatu hinadan Judyu di, Tehtu tee tun patulyu. Yaden hidiyen algoy pundadaanandah nan ngilin di punnomnommandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt.

¹⁵Mu pun'itkukda bon alyonday, Hanat ipa'aanmuhtu ya em impipata' hi krus. Ya alyon Pilatu di, Undan pinhodyun ipipata"uh nan krus tun patulyu?

Ya alyon nadan nabaktun padi di, Ma"i'd ha udum hi patulmi te ammuna nan patul hi ad Roma. ¹⁶Ot ipa'alan mon Pilatu hi Jesus i dida ta eda ipipata' hinan krus.

Hay Nangipata'andan Jesus Hinan Krus

(Matthew 27:32-34,37-44; Mark 15:21-23,25-32; Luke 23:26-34,35-43)

¹⁷Ta onda nakak ot ipipohondan Jesus nan krus an ipata'ana ta inggana ot dumatongdah nan nabaktu an nungngadan hi Ba'ag Di Ulu. Ya hinan hapit di Judyu ya Golgota. ¹⁸Ta hidiy nangipata'andan Jesus. Ya wadada boy duwan linala'in impipata'dah nan duwan krus an numbinahhelonda i Jesus. ¹⁹Ya wada han intudo' Pilatu ot ipipata'nah nan krus Jesus an alyonay, Hiyah tuweh Jesus an i Nasaret an Patul di Judyu. ²⁰Ya nan eda nangipata'an i Jesus ya nihaggon hi ad Jerusalem. Ta hiya nan an namin nadan Judyu an mala"uh hidi ya binahadah diyen nitudo' te nibalin hi hapit di Greek ya Judyu ya Latin. ²¹Mu nadan nabaktun padi ya alyonda i Pilatu di, Udu'dulnay hukkatam ta hay itudo'mu ya alyom di, Hituwen tagu ya alyonay hiya nan patul di Judyu.

²²Ya alyon Pilatu di, Hidiyen intudo"u ya hiyah diyen adi mahukkatan.

Hay Inat Nadan Tindaluh Nan Lubung Jesus

(Matthew 27:35-36; Mark 15:24; Luke 23:34b)

²³Hidin impata' nadan tindaluh Jesus hinan krus ot alanda nan lubungna ot pun'opatonda ot iya'appongdan opat. Ot alanda bo nan ohan lubongnan ninayun di abolna an ma"i'd ha ugutna ²⁴ot alyonday, Adi ta'u hetheton ta namaag ya imbunut ta'uy mangala. Ta hidiyey nipa'annungan din impitudo' Apu Dios an alyonay, Iya'appongda nan lubung'u ya imbunutday mangalah nan ohan ninayun di abolna.ⁿ

ⁿ 19:24 Psalm 22:18

Hay Nangiyukodan Jesus I Inanah Nan Ohan Itudtuduwana

²⁵Ya hinan e"elen nan krus an nipata'an Jesus ya wahdih inana an tumtumma'dogdah nan hi ibban inana ya hi Mary an ahawan Kleopas ya hi Mary Magdalene. ²⁶Ya hidin tinigon Jesus hi inanahdi ya wahdi bon mi'ita'ta'dog i dida nan pa'appohpohdon Jesus an itudtuduwana ot alyonan inanay, Ina, hanat ibilangmuh naeh imbabalem. ²⁷Ot alyona bo i diyen itudtuduwana di, Hanat ibilangmu hiyah hi inam. Ta nihipun i diye ot awitona moh inan Jesus hi baleda.

Hay Natayan Jesus

(Matthew 27:45-54; Mark 15:33-39; Luke 23:44-49)

²⁸Innilan mon Jesus an nipa'annung an namin nan impitudo' Apu Dios an ma'at i hiya. Ta alinah on alyonay, Na"uwoha'.^o

Ta hidiyen inalinay nipa'annungan din oha bon impitudo' Apu Dios hidin nadne. ²⁹Ya wahdi han limmanun bayah an nittu i han malukung ot itamoldahdi han kapoh ot ituddiwdah nan ma'alih haysop ot idammadah timid Jesus. ³⁰Ta ona tiniptip ot alyonay, Nalpah mo.

Ot ilungenay uluna ot inayunan ma'unguh.

Hay Nanudpakandah Taglang Jesus

³¹Hay ibiggatan diye ya Habadun tungo ta hiya nan imme nadan ap'apun di Judyu hi awadan Pilatu ot eda ibaga i hiya ta honagonay e mamutung hi hukin nadan nun'ipata' ta ma'ibagadan mate ya lina'ahda didahdi. Te paniyo i didan Judyu hi'on Habadun tungo ya waday nunnanong an nipata' hinan krus. Ya hidiye bo udot an Habadun tungoy pa'ngillinonda te hiyah diye nan algo an punnomnommandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt. ³²Ot ituda' mon Pilatu di udum hinadan tindaluna ot eda pumputung di hukin nadan duwan ibban Jesus an nipata' hi krus. ³³Mu aggeda pinutung di hukin Jesus te hidin tinigoda ya nate mo tuwali. ³⁴Ta namaag mo ot hudpakon nan ohan tindaluy taglang Jesus hi pahul ta bimmudduh di dalana ya nan liting an nalpuh adolna.

³⁵Ta an namin datuwen na'na'at ya immannung te tinigo' di na'atanda ta hiya nan intudo"u ta way atonyu pibon kumulug i hiya.

³⁶Ya hay agge namutungan nadan tindaluh hukin Jesus ya hidiyey nipa'annungan din impitudo' Apu Dios hidin nadnen alyonay, Ma"id ha ohah tungalnah naputung.^p

^o 19:28 Psalm 69:21   ^p 19:36 Psalm 34:20

³⁷Ya nipa'annung bo nan ohan impitudo'nan alyonay, Hanadan tatagu ya na'tiggondah diyen hinudpakdah pahul.^q

Hay Nilubu'an Jesus

(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; Luke 23:50-56)

³⁸Indani ya wada han hi Joseph an i Arimatea an immeh awadan Pilatu ot ibagana ta ena alan nan adol Jesus. Te hiyay ohah nadan kimmulug i Jesus mu aggena impa'in'innila te tumakut hinadan ibbadan Judyu. Ta on inyabulut Pilatu ot ena alan nan adol Jesus. ³⁹Ya ni'ye i hiya hi Nikodemos an inodnana han ay pulbus an mapmaphod di hunghungna an nun'uddum nan mira ya alos an tumpulut opat (34) di kilu. Hituwen hi Nikodemus din e ni'hapit i Jesus i han nahdom. ⁴⁰Ta hidin inalada nan adol Jesus ot ha"adanda nan linen an luput i diyen pabanglu ot ahida iputipit hi adol Jesus te hidiyey pangatdan Judyu.

⁴¹Ya hidih e"elen nan nangipata'andan Jesus an awadan di natanoman hi bungbunga'an ya wahdi han pa"apyan lubu' an ma"id ni' ha nilubu' hidi. ⁴²Ta hidiy eda nangilubu'an te nihaggon ya tuwen madatngan nan Habadun tungo.

Hay Timmaguwan Jesus

(Matthew 28:1-8; Mark 16:1-8; Luke 24:1-12)

20 ¹Ta on hiyah mun'awiwi"it i diyen namangulun algon diyen Duminggu ot umeh Mary Magdalene hinan way nilubu'an Jesus. Mu hidin nidatong ya tinigonan na'aan nan ongal an batu an tungab nan lubu'an. ²Ta muntinnagtag an mumbanggad an e mangibaga i Peter ya nan ohan pinpinhod Jesus an alyonay, Ma"id mahdi te inaladay adol nan Ap'apu ta'uh nan lubu'an ot towan nin di nangiyayanda. ³Ot ume da Peter i diyen ohan itudtuduwan Jesus hi awadan nan nilubu'an Jesus ⁴an numpuddugdan duwa ya namangulun dimmatong hidiyen adwan Peter. ⁵Mu agge hinunggop te ona indungo ya tinigona an ammuna nan linen an niputipit ni' i Jesus an wahdi. ⁶Mu hidin dimmatong hi Peter ot inayunan hunggop hinan lubu'an ya tinigona damdaman ammuna nan linen an nipupitup hi adol ni' Jesus an wahdi. ⁷Ya nan luput an nilibbut hi uluna ya wahdin nakupin mu nahiwwen niha"ad. ⁸Ta nitnud nan adwan Peter an hinunggop ta hidin tinigona ya patiyona an namahuwan hi Jesus. ⁹Handi ya aggeda na'awatan nan impitudo' Apu Dios hidin nadne an hi Jesus ya mamahuwan. ¹⁰Ta hidin tinigoda an athidiy na'at ot umanamutda.

Hay Numpatigan Jesus I Mary Magdalene

(Matthew 28:9-10; Mark 16:9-11)

¹¹Mu hi Mary Magdalene ya wahdin kumkumgah nan way panton di lubu'an Jesus. Mu hidin nunyu"ung ta idungonay dallom nan lubu' ¹²ya

^q 19:37 Sekariah 12:10

tinigona han duwan anghel an nunlubungdah pulaw an inumbun di oha hinan nangi'ulluwan ni' Jesus ya nan ohah uyyadana. ¹³Ya alyondan Mary di, Nganun'a kumkumga?

Ya alyonay, O te inye'eday adol nan Ap'apu ya aggem i innilah on idanay nangiyyanda. ¹⁴Mu hidin nunligguh ya wahdih Jesus an timma'dog. Mu aggena ni' immatunan hi'on hiya hi Jesus. ¹⁵Ya alyon Jesus i hiyay, Tanganun'a kumkumga? Undan nganney hama'om?

Ya hay wah nomnom Mary ya alyona on hiya nan mumpapto' i diyen natanoman hi bungbunga'an ta alyonay, Ibba' ibagam bahan hi'on he'ay nangaan hituh nan adol Jesus ya intuddum di nangiyyam ta e' alan.

¹⁶Ya alyon Jesus i hiyay, Mary.

Ta nunligguh hi Mary ya immatunana mohpeh Jesus te hay hapitna. Ya alyonay, Rabboni.

Hay ibalanan diyen hapit ya muntutudu. ¹⁷Ya alyon Jesus i hiyay, Adim idon i ha'on te aggeya' ni' numbangngad hi awadan Ama. Mu ume'a ta em ibagah nadan itudtuduwa' an mumbangngada' i Apu Dios an hi Ama ya ta'on on da'yu ya hiya nan Dios an dayawonyu ya hi Amayu.

¹⁸Ot umeh Mary Magdalene hi awadan nadan itudtuduwan Jesus ot alyonay, Tinigo' nan Ap'apu ta'u. Ot ibagahan dida an namin nadan imbagan Jesus.

(Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; Luke 24:36-49)

¹⁹Hidin nahdom i diyen Duminggu ot ma'amungdan namin nadan intanudduwan Jesus i han ohan bale. Mu nun'idakigdan namin nadan panton diyen na'amunganda te tumakutdah nadan ibbadan Judyu. Ya wadah Jesus ot alyonan diday, Hanat malinggop ayu. ²⁰Ot ipatigonan dida nadan kilah hinadan paladna an inwan di pata' ya nan nahudpak hi taglangna. Ta nunhiglay amlong nadan itudtuduwana hi nanigandan hiya. ²¹Ya alyon bon Jesus i diday, Hanat malinggop ayu nimpe. Ot alyonay, Honagon da'yu an umat hi nannagan Ama i ha'on ta ume ayu muntutuduh nadan tatagu.

²²Ona inalih diye ot ihapudnan dida ot alyonay, Abulutonyu nan Espiritun Apu Dios. ²³Ta wan nan tagun muntutuyuh bahulna ya mabalin an alyonyun hiyay, Pakawanon Apu Dios di bahulmu. Mu nan tagun adi muntutuyuh bahulna ya mabalin bon alyonyuy, Adi pakawanon Apu Dios di bahulmu.

²⁴Hidiyen numpatigan Jesus hinadan Apostoles ya ma'id hi Thomas an hay ohah ngadana ya hi Dappel. ²⁵Ta imbagan nadan ibbanan hiya an alyonday, Tinigomi nan Ap'apu ta'u.

Mu alyon Thomas di, Gahin di tigo' ya dapao' nadan inwan di pata' hinadan ta'lana ya nan nahugat hi taglangna ya ahi mabalin hi patiyoy' an namahuwan.

²⁶Hidin nala"uh han hindumingguwan ot ma'amung bo nadan itudtuduwana i diyen balen na'amunganda ni'. Ya wahdih Thomas. Ya

atbohadin nun'idakigda nadan panto. Ya wadah Jesus an timma'dog hi gawwan nan awadanda ot alyonay, Hanat malinggop ayu. ²⁷Ot alyona i Thomas di, Ma'at dapaom di ta'le' ya dinapam tun taglang'u ta ma'id ha punduwaduwaam hi'on namahuwana'.

²⁸Ya alyon Thomas di, Apu Jesus, patiyon' an he'a nan Dios an dayawo'.

²⁹Ya alyon Jesus di, Innila' an mamati'a mohpe te tinigowa'. Mu udu'dul nan tagu an kumulug an ta'on on aggeya' tinigo.

³⁰Dakol di milagro an ina'inat Jesus an tinannigon nadan itudtuduwana an agge nitudo' ituwen liblu. ³¹Mu nitudo' datuwen udum ta wan patiyonyu an hi Jesus ya hiya nan Kristu an Imbabalen Apu Dios. Ta gapuh kumuluganyun hiya ya mabalin an mi'tagu ayu i Apu Dios hi munnananong.

Hay Ni"anan Jesus Hinadan Itudtuduwanah Ad Tiberias

21 ¹Agge nadne ya numpatigo boh Jesus hinadan itudtuduwanah din awadandah nan lobong an nungngadan hi Tiberias. ²Ya wadahdi da Simon Peter ya hi Thomas an alyonday hi Dappel ya hi Nataniel an i Kana hi ad Galilee ya nan hinagi an da na' Sebedi ya nan duwan ibbadan itudtuduwana. ³Te alyon Simon Peter hi eda muntabukul ta hiya nan ni'yedan hiya. Ta nunlugandah nan bangka ot ilablabidan muntabukul mu ma'id ha ta'on hi ohah ekan hi tinabukulda. ⁴Ta hidin mun'awiwi"it ya wadah Jesus an timma'dog hinan pingngit nan lobong mu aggeda immatunan. ⁵Ya alyona di, On waday tinabukulyun i'iba?

Ya alyonday, Ma'id man tee ha ta'on hi oha.

⁶Ya alyon Jesus di, Iyeyuh nangappit hi winawwanyu ot waday tabukulonyu.

Ot ibkahdahdi nan tabukulda. Ta hidin guyudonda ya maligatanda te dakkodakkol mohpey natabukul. ⁷Ya alyon nan pohpohdon Jesus i Peter di, Te on nan Ap'apu ta'u!

Hidin dingngol Peter hidiye ya na'ibagonan inhu'lub di lubungna ot dumokpah nan liting ot mangeh awadan Jesus. ⁸Mu nadan nun'ibbana ya deedahdih nan bangka an guyudonda nan tabukul an napnuh ekan. Ya nihaggonda moh nan pingngitna an umeh hingгахut (100) di metroy dinawwinah nan pingngitna.

⁹Ta hidin dimma"aldah nan pingngitna ya nangitiganda an wahdiy ekan an nihongba i han bimmalan apuy ya wahdiy tinapay. ¹⁰Ya alyon Jesus i diday, Iyaluytu dohah nadan tinabukulyu.

¹¹Ot ma'anneh Peter hinan bangka ot ena guyudon di tabukul ot ida'alna. Ya o'ongal nadan ekan an natabukul. Ya hay numbilangda ya ummeh hingгахut ta han nabonglet tulu (153). Mu ta'on on athidiy dinakolna ya agge napa"ih nan tabukul. ¹²Ta on nalutu nan makan ot alyon Jesus i diday, Ma'ayu ta mangan ta'u.

Ya ma'id ha nummahmah hi ngadana te an naminda ya innilada an hiya hi Jesus. ¹³Ot alana nan tinapay ot ipiyappongnan dida ya atbohdiy inatnah nan ekan. ¹⁴Ta hidiyey mi'atluh numpatigan Jesus i didan itudtuduwana hidin namahuwan.

Hay Nummahmahan Jesus I Peter Hi A'at di Pamhodnan Hiya

¹⁵Hidin nabhugda ya alyon Jesus i Simon Peter di, He'a Simon an imbabalen John, on immannung an nahamad di pamhodmun ha'on mu datuwen ibbam?

Ya alyon Peter di, Apu Jesus, innilam an pohpohdon da'a.

Ot alyon Jesus di, Hanat ipapto'mu nadan kimmulug an umat hi aton nan mumpastol hinadan imbabalen di kalnero.

¹⁶Ya alyon bon Jesus di, Simon an imbabalen John, on immannung an nahamad di pamhodmun ha'on?

Ya alyonay, O Apu Jesus, innilam an pohpohdon da'a.

Ot alyon bon Jesus di, Ot ipapto'mu nadan kimmulug an paddungnay kalnero'.

¹⁷Ya impitlun bon Jesus an alyon di, Simon an imbabalen John, on immannung an pohpohdona' i he"a?

Ya mahkit moh punnomnoman Peter te pitlunah diyeh nummahmahan Jesus i hiya. Ot alyona i Jesus di, Apu Jesus, he"a ya innilam an naminamin. Ot innilam an pohpohdon da"a.

Ot alyon bon Jesus di, Ot ipapto'mu nadan kimmulug i ha'on an paddungnay kalnero'. ¹⁸Ibaga' i he"a an hidin a'ungam ya ukod'a on iniktommuy balikismu on nange'ah nan pohdom an umayam. Mu udum hi algo ya adi athidi. Te amamma'a'e mo ya namaaggon indawawam di ta'lem ta bobodon da'a ya inye da'ah nan aggem pinhod an pangiyayandan he'a. ¹⁹Hinaey imbagan Jesus te pinhodnan innilaon Peter di a'at di ena atayan hi udum hi algo ta pangipatigonah anabaktun Apu Dios. Ot alyonan Peter di, Hanat un'unudona'.

²⁰Ya nunligguh hi Peter ya tinigona an mitmitnud i hiya nan ibbadan pinpinhod Jesus an hiya din nidallag i Jesus hidin nanganandah din agge ni' nateh Jesus ta hiyay nummahmah hi'on nganney mangipatiliw i hiya.

²¹Ot alyon Peter i Jesus di, Apu Jesus, on hiya'e ya nganney ma'at i hiya?

²²Ya alyon Jesus di, Adi mahapul an innilaom hi'on nganney ma'at i hiya. Te undan alyo'eh adi ni' mate ta ingganay tigonah pumbangngada' ya nganney boddangna i he'a. Haot eh'ay nomnomnomom ya hay em pangunudan i ha'on.

²³Ta gapun diyen inalin Jesus ya alyon nadan kimmulug on adi ni' mateh diyen ibbadan pinpinhod Jesus. Mu bokon athidi te ona inali ya abuh di, Undan nganney iyatanan he'a Peter hi'on adi ni' mate ta ingganah ona' mumbangngad'.

²⁴Hay ibagbagana i diye ya ha'on an nangitudo' ituwe an tinannigo' an inal'inat Jesus ya nadan intanudduna. Ya innila ta'un immannung datuwen intannudo"u. ²⁵Dakol nadan udum an ina'inat Jesus an agge nitudo' hitu te onha intudo'un namin ot ma'id ha bilang di libluh itudo'anda.